Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 49 (1751) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 3 СНЕЖНЯ 1989 г. ЦАНА 250 зл.

Пётр Гуд на беларускім кірмашы ў Століне (Брэсцкая вобласць) з галоўнай узнагародай сельскагаспадарчай латарэі.

КАБ НЕ ШЧЫМЕЛА Ў ДУШЫ...

У палове лістапада, ужо другі раз у бягучым годзе, нашу рэдакцыю наведаў Пятро Гуд, выконваючы абавязкі загадчыка кафедры рэжысуры масавых свят у Мінскім інстытуце культуры. Прыехаў ён у складзе беларускай дэлегацыі, каб падпісаць дагавор аб супрацоўніцтве паміж беластоцкім „Кур'ерам Падляшскім", газетай „Вячэрні Мінск" і Мінскім інстытутам культуры.

Мы, вядома, не прамінулі такой магчымасці і ўзялі ў Пятра Гуда інтэрв'ю.

— Раскажыце нам, калі ласка, крыху пра Інстытут культуры ў Мінску!

— Інстытут культуры працуе ад 1976 года. Пара станаўлення ідзе, патроху становімся на ногі. Спачатку спецыялістаў было ў Мінску мала і панабіралі людзей з розных рэспублік. Цяпер цяжка ідзе справа з беларусізацыяй рэспублікі. Ёсць намеры, каб перавесці большасць дысцыплін, якія выкладаюцца ў інстытуце, на беларускую мову.

— А якія прадметы выкладаюцца па-беларуску ўжо цяпер?

— Пакуль што гэта толькі цяць прадметаў. Перш за ўсё беларуская літаратура, гісторыя Беларусі і беларуская мова. Апрача таго, этнаграфія і фальклор ды рэжысура народных свят.

— Як беларускую мову прымае моладзь, якая вучыцца ў вас?

— Я б сказаў, што студэнты з вялікай ахвотай ставяцца да беларускай мовы. Часамі здараецца так, што пачынаю чытаць лекцыю і пытаю: „Па-руску?" „Так!" — адказвае хор, а я чытаю па-беларуску. Бачу, як шырока адкрываюцца вочы студэнтаў... А пасля лекцыі падыходзяць да мяне і ўжо гавораць толькі па-беларуску.

— А як, прабачце, справа выглядае з выкладчыкамі? Ці сёння ўсе гатовы перайсці на выкладанне па-беларуску?

— У Інстытуце культуры пакуль што гэта справа выглядае даволі складана. Бяда ў тым, што не толькі выкладчыкі з іншых рэспублік не валодаюць беларускай мовай, але нават і большасць выкладчыкаў з Мінска валодае ёю недасканала. А вось жа пасля вайны ў Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію былі запрошаны прафесары з Ленінграда, дык яны вельмі хутка навучыліся гаварыць па-беларуску. І выкладалі на беларускай мове, бо разумелі, што яны на Беларусі.

— Скажыце, хто прыходзіць вучыцца да вас у інстытут і дзе пасля гэтыя людзі працуюць?

Прыходзіць моладзь у асноўным з раёна. Пасля працуюць яны ў розных культурна-асветных установах гарадоў і сёл, у дамах культуры, у раённых аддзелах культуры. У нас да гэтай працы яны атрымліваюць даволі ўсебаковую падрыхтоўку.

— А ці маглі б Вы падзяліцца з нашымі чытачамі, як Вы трапілі ў Інстытут культуры?

— Мая дарога ў інстытут была даволі доўгая. Я — мінчук. У

(Працяг на стар. 6)

БЫЦЬ ЦІ НЕ БЫЦЬ?

Гэтае гамлетаўскае пытанне з цэлай вострасцю стаіць цяпер перад беларускім грамадскім рухам у Польшчы. Змянілася палітычная сістэма ў краіне, мяняюцца таксама ўмовы дзеяння ўсіх арганізацый. Беларускае грамадска-культурнае таварыства ад пачатку свайго існавання атрымоўвала грошы на сваю дзейнасць з бюджэту Міністэрства ўнутраных спраў. І хаця былі гэта адносна невялікія сумы, то гарантавалі яны існаванне таварыства (зарплата для штатных працаўнікоў, аплаты за будынак і т.п.) і вядзенне абмежаванай дзейнасці. Таксама „Ніва" выходзіць дагэтуль на сродкі Беластоцкага прэсавага выдавецтва, якое належыць партыйнаму кааператыву РСВ „Прэса-Кніжка-Рух".

З новага года ўсе арганізацыі нацыянальных меншасцяў мяняюць апекуна. Будзе ім Міністэрства культуры і мастацтва. У сітуацыі, калі ПАРП патраціла ўладу, і што за гэтым ідзе, уплыў на многія дзялянкі грамадска-палітычнага жыцця, РСВ „Прэса-Кніжка-Рух" хоча адмовіцца выдаваць нерэнтабельную грамадска-культурную перыёдыку. Выращана часопісы, якія друкуюцца на мовах нацыянальных меншасцяў, перадаць таксама Міністэрству культуры і мастацтва. Таму з вялікай цікавасцю і надзеяй ехаў я на спатканне прадстаўнікоў нацыянальных таварыстваў і часопісаў, якое адбылося ў міністэрстве 10 лістапада г.г.

Сустрэўся з намі віцэ-міністр Стэфан Старчэўскі. Заявіў ён, што Міністэрства культуры і мастацтва, у адрозненні ад Міністэрства ўнутраных спраў, якое ўмешвалася ў мерытарычную дзейнасць таварыстваў. будзе імкнуцца стварыць нацыянальным арганізацыям умовы свабоднага развіцця і выконваць у адносінах да іх ролю мецэната. Пачынаючы ад студзеня 1990 г. Міністэрства будзе даваць датацыі на некаторыя ініцыятывы і мерапрыемствы, арганізаваныя таварыствамі. На пытанні адносна фінансавых сродкаў на існаванне таварыстваў (зарплаты, утрыманне будынкаў) міністр адказаў, што дзяржава не будзе ўтрымоўваць ні палітычных партый, ні грамадскіх арганізацый. Гэта вынi-

(Працяг на стар. 2)

НА МЯЖЫ

(частка V)

БЕЛАРУСКАЯ ПАРТЫЯ

Як цяжка вызваліцца з няволі дрэнных традыцый, сведчыць той факт, што некаторыя дзеячы, якія прызнаюць патрэбу стварэння беларускага партыйнага руху, катэгарычна сцвярджаюць, што беларусы ў Польшчы могуць стварыць толькі адну партыю. Найбольш смешнае тое, што дзеячы гэтыя залічваюць сябе да кагорты антысталінскага руху. Значыць, не разумеюць, што прапагандуючы ідэю „адзінай“ партыі, аўтаматычна сгановяцца на сталінскі грунт. Даказваюць яны, што некалькі беларускіх партый не можа існаваць таму, што прыхільнікі гэтых партый будуць паміж сабой сварыцца і нічога добрага для беларускай меншасці не зробяць. Гэты „аргумент“ мала паважны. Калі прыняць, што беларусы ў Польшчы настолькі мала сур'ёзныя, што здольныя толькі да сваркі, калі будзе сярод іх дзейнічаць некалькі партый, дык зразумела, што адна партыя іх ад сварак не ўсцеражэ. Калі б прыняць гэты аргумент за сур'ёзны, дык трэба было б увогуле махнуць рукой на ўсялякія спробы стварэння партыі для няспелай грамадскасці, здольнай толькі да сварак.

Мала паважна выглядае наступны „аргумент“ старроннікаў адзінай партыі. Гавораць яны, што нам даволі адной партыі, „бо нас мала“. З гэтага вынікала б, што святыя прынцыпы дэмакратыі і свабоды, якія далі такія дасканалыя вынікі ў заходнееўрапейскіх краінах, павінны прымяняцца толькі ў вялікіх грамадствах. Малыя павінны мець і любіць толькі адну партыю і толькі гэта партыя гарантуе ім шчаслівае жыццё. А я, панове, катэгарычна адкідаю такое разуменне рэчаў. Практыка аднапартыйнай сістэмы і ў аграмадным Кітаі, і ў маленькай Албаніі дала тыя самыя вынікі. Вывад просты. Ніякай манаполіі адной партыі!

Разгледзім апошні аргумент прыхільнікаў аднапартыйнасці. Гавораць яны: калі будзе ў нас некалькі партый, мы ніколі не выйграем выбараў. Па-першае, партыйны плюралізм гэта стратэгічная мэта, якая ў ніякім выпадку не можа быць падпарадкавана тактычным мэтам. Па-другое, ніякіх выбараў на Беласточчыне мы не выйграем, пакуль будзем галасаваць разам з усім насельніцтвам Беластоцкага ваяводства. Беларусы ў ім складаюць усяго 30 прац. насельніцтва і толькі велікадушны прэзент нейкай дамінуючай у палітычным жыцці польскай партыі, якая захоча „купіць“ нашага кандыдата, можа даць яму перамогу. Беларусы як самастойная сіла могуць перамагчы толькі тады, калі будзе ўстаноўленая выключна беларуская акруга. А ў такой акрузе існаванне некалькіх беларускіх партый не толькі не няшчасце, а наадварот вялікае дабрадзейства, а гэта дабрадзейства не пустая фраза, але праява непрымушанай волі беларускай грамадскасці незалежна ад таго — малая яна ці вялікая. І яшчэ адно: няўжо прыхільнікі адной партыі не чулі, што ў многіх дэмакратычных краінах часта партыі з вельмі супрацьстаўнымі праграмамі аб'ядноўваюцца ў саюзы? Дык чаму ж гэтага не маглі б рабіць беларускія партыі?!

Прынцып „адна партыя, бо нас мала“ наіўны і небяспечны, бо ён дазіруе свабоду залежна ад таго, якой — вялікай ці малой — групы людзей гэта свабода датычыць. Па сутнасці такі прынцып з'яўляецца, мабыць, несвядомым рэліктавым прадаўжэннем, далёкім рэхам той страшэннай самаволі, якой кіраваліся каланіялісты і якая была блізкай „айцу народаў“. Такая трактоўка праблемы характарызавала і мінулае саракапяцігоддзе ў Польшчы. Колькі разоў я ў сваім жыцці чуў ад польскіх афіцыйных і прыватных асоб аргумент: чаго вы хочаце, вас жменька“, або „што ж, гэта горстка людзей хоча мець усё тое, што маюць мільённыя грамадствы?“ А так, хочам! І калі патрабуем ад іншых, каб дазволілі нам жыць паводле дэмакратычных законаў, дык законы гэтыя павінны прымяняць і самі. Дэмакратыя павінна прымяняцца незалежна ад таго, ці датычыць яна малой ці вялікай групы людзей.

І яшчэ адно. Мабыць, прыхільнікі адзінай партыі не бяруць пад увагу асабістага фактара. Праўдападобна, многія добрыя беларусы не ўступяць ў найлепшую партыю, калі даведаюцца, што ў ёй знаходжуся я. І наадварот, я не ўступлю ў партыю, у якой будуць знаходзіцца некаторыя беларусы.

Сучасны свет ёсць светам левым, цэнтрысцкім, правым і Бог ведае якім іншым. Гэта спецыфіка свету знойдзе адлюстраванне ў магчымасці ўзнікнення розных партый.

І апошняя рэмінісцэнцыя. Я асабіста за беларускую партыю левую з уклонам сацыял-дэмакратычным і таму я не маю маральнага права ўплываць на людзей, якія з'яўляюцца прыхільнікамі кірункаў іншых, чым мой.

Партыйны плюралізм гэта не фанабэрыі сучасных лібералаў, а гістарычная неабходнасць. Толькі існаваннем некалькіх партый будзе забяспечаны працэс нармальнага духоўнага развіцця кожнага грамадства, у тым ліку і нацыянальных меншасцяў, незалежна ад таго, вялікія яны ці малыя.

Сацыялізм мінулага перажыўся і ўжо ніколі не вернецца ў стан росквіту. Не адродзіцца ніколі і яго любімае дзіця — адзінапартыйнасць. І думаю, што нам, беларусам, няма чаго шкадаваць. Вядома, што давёў ён да ўпадку нашай мовы, культуры, традыцый, што выпаласкаў нашы душы з нацыянальнай гордасці. Мы знайшліся ў эпіцэнтры духоўнай пустыні. І ніякая адна сіла, адна партыя, адна ідэя не ператворыць гэту пустыню ў квітнеючы сад. Патрэбныя роўныя магчымасці, роўныя правы для розных, для ўсіх. Няхай кожны мае аднолькавае права араць, сеяць і садзіць як найбольш.

Людзі, як вядома, ніколі не думалі аднолькава. Разнароднасць у мысленні асабліва характэрная для сённяшняга пакалення беларусаў. Хай кожны чалавек мае права на свабодны выбар ідэй і партыйнай прыналежнасці.

Алесь Баркі

ПРОН

КАНЧАЕ ДЗЕЙНАСЦЬ

Пасля сямі гадоў дзейнасці адышоў з грамадска-палітычнай сцэны Патрыятычны рух нацыянальнага адраджэння (ПРОН). Рух гэты ўзнік 20 ліпеня 1982 года, у перыяд ваеннага становішча ў краіне, калі грамадства знаходзілася ў цяжкім канфлікце: грамадскім, палітычным, маральным і эканамічным. Імкненнем ПРОН сталася нацыянальнае пагадненне і адраджэнне. Рух быў адкрыты для ўсіх палітычных арыентацый і знайшоў падтрымку многіх груповак. Беларускае грамадска-культурнае таварыства ўключылася ў дзейнасць ПРОН ужо 26 ліпеня 1982 г., бачачы ў ім платформу папулярызацыі ў грамадстве пытанняў беларускай нацыянальнай меншасці і саюзніка ў змаганнях за вырашэнне набалелых праблем. У той час, калі палітычныя і адміністрацыйныя ўлады абыякава адносіліся да беларускіх патрэб, Ваяводская рада ПРОН у Беластоку ўдзяляла нам значную ўвагу. Вельмі сардэчна да прапаноў БГКТ адносіўся старшыня Ваяводскай рады прафесар Пётр Борань, а ягоны намеснік і аднычасова наш дзеяч доктар Янка Зенюк быў аўтарам многіх ініцыятыў супольнага дзеяння ПРОН і Таварыства. Важнымі здарэннямі ў двухбаковых кантактах была сустрэча Прэзідыума ГП БГКТ са старшынёю Краёвай рады ПРОН Янам Дабрачынскім 7 жніўня 1985 года ў Бельску-Падляшскім, а таксама супольнае пасяджэнне Прэзідыумаў ГП БГКТ і ВР ПРОН 26 чэрвеня 1986 года. У яго выніку Ваяводская рада ПРОН аказала падтрымку многім пастулатам з культурна-асветнай галіны дзейнасці Таварыства і накіравала іх у ваяводскія і міністэрскія ўлады дзеля вырашэння. На жаль, не ўсе праблемы знайшлі зразуменне ў дэцыдэнтаў.

Краёвая рада ПРОН ужо не існуе. 13 лістапада 1989 г. распушчана Ваяводская рада. У апошняй пастанове чытаем: „У апошніх месяцах наступіла бурнае паскарэнне пераўтварэнняў у краіне. Узніклі новыя ўстановы грамадска-палітычнага жыцця. У кіраванні дзяржавай галоўную ролю выконваюць: парламент, прэзідэнт і ўрад, у якім удзельнічаюць прадстаўнікі галоўных палітычных і грамадскіх сіл у Сейме. Урад карыстаецца шырокай грамадскай падтрымкай. Дасягнута магчымасць паразумецца на дзяржаўнай платформе, шырэйшай, чым наш рух. У такой сітуацыі Ваяводская рада лічыць, што ПРОН на Беласточчыне адыграў сваю ролю і вырашае закончыць сваю дзейнасць“. Падобныя рашэнні прымаюць гмінныя рады і [illegible]вічныя звенні. (л)

Быць ці не быць

(Працяг са стар. 1)

кае са змены сістэмы дзяржавы. Грамадскія арганізацыі павінны існаваць дзякуючы грамадскай падтрымцы. Міністэрства таксама не будзе ўмешвацца ў справу выдавання нацыянальных газет і спосабаў іх фінансавання.

Вядома, такія адказы міністра расчаравалі ўсіх прысутных. Устрыманне датацый у даны момант пагражае існаванню таварыстваў і іх прэсавых органаў. Нейкую надзею на менш балючае вырашэнне праблемы прынесла інфармацыя саветніка міністра Багумілы Бердыхоўскай аб планаваным пасяджэнні сеймавай Камісіі нацыянальных і этнічных меншасцяў, на якім будзе разглядацца фінансавая сітуацыя нацыянальных таварыстваў. Прасіла яна прадставіць фінансавыя патрэбы таварыстваў на 1990 год.

Не чакаючы вынікаў пасяджэння Камісіі, сёння ўжо можна сказаць, што Беларускаму таварыству без гаспадарчай дзейнасці не абыйсціся. Эканамічная незалежнасць будзе гарантаваць самастойнасць арганізацыі, спрыяць свабоднаму развіццю яе дзейнасці. Хачу прыпомніць, што БГКТ у сваёй гісторыі вяло ўжо гаспадарчую дзейнасць. Быў створаны кааператыў „Бэтэска“ (назва ад польскай абрэвіятуры BTSK), які развіваўся паспяхова і пачаў даваць Таварыству значныя даходы. Але міністэрскія чыноўнікі пабаяліся фінансавай незалежнасці і забаранілі такую дзейнасць. „Бэтэску“ ў шасцідзесятых гадах перадалі іншай кааператыўнай арганізацыі і там яна працвітае да сёння. Праз тыя гады наш актыў адвучыўся нават думаць пра самастойную гаспадарчую дзейнасць Таварыства і зараз гэтае пытанне выклікае ў многіх пачуццё страху і бездапаможнасці. Аднак дзеячы ГП павінны ўявіць сабе, што без стварэння самастойнай эканамічнай базы дзейнасць Таварыства будзе немагчымая, што трэба пераадолець псіхічны бар'ер, страх перад рызыкай і арганізаваць гаспадарчую дзейнасць. Ці змогуць?

В. Луба

ПАВЕДАМЛЕННЕ

БЕЛАСТОЦКАГА ПРЭСАВАГА ВЫДАВЕЦТВА І РЭДАКЦЫІ „НІВЫ“

У далейшым растуць цэны, а ў сувязі з гэтым павялічваюцца кошты выдавання нашай газеты. Апошнім часам значна падаражэла газетная папера, кошты паліграфічных, паштовых і тэлекамунікацыйных паслуг, энергія і транспарт. У гэтай сітуацыі мы вымушаны зноў павысіць цану „Нівы“ — са 150 зл. на 250 зл., пачынаючы ад гэтага нумара (г. зн. ад № 49 ад 3.12.1989 г.).

Індывідуальныя падпісчыкі будуць атрымліваць газету па той цане, па якой яны выпісвалі газету, да часу, пакуль не скончыцца тэрмін падпіскі.

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА. АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 364

НАДЗЕЯ АРТЫМОВІЧ

З цыкла „ВЕРУ”

* ✲ *

ты хочаш
адвярнуцца ад сонца
твой ціхі крок
і твае пальцы
дакранаюцца да сэрца
шаленства жыцця і смерці
сіні круг сіняя гара
у памяці шчасце і камень
сядзь
спакайнеюць гарады і вуліцы

родзіцца зямля...

* ✲ *

расце памяць
у якой задрамалі
зямля

дом
неба
і лагоднае Сонца

* ✲ *

перлы дыямент
шляхетныя камені
уваходзячы ў жыццё
ты зраніш нагу
калі ўпадзеш
на звыклы шэры камень
і пойдзеш далей
углыб ночы

* ✲ *

маё пяро і попел
над белым днём
у кропельцы расы
жыццё

ці гэта раса
ці гэта сляза
ці гэта дождж

плывуць у добрых днях

заснула ноч
а казка ззяе цеплынёй
а ў казцы вера і надзея

зязюля блудзіць мякка

зялёныя коні
белыя коні
белыя кадры

дабранач вам
хутка світанне

АНДРЭЙ СЦЕПАНЮК

НАЧНЫ МАНАЛОГ ДА LOUISE

падыходжу да цябе
і хачу
ведаеш
хачу сказаць
дзень канчаецца
ноч наступае
і мы заглыбляемся
у цішыню

у цішыню мы
ведаеш
з ляснога краю мы
са стогнам малітваў
і ціканнем гадзіннікаў
інакш не можам
трэба ў цішыню

трэба ў цішыню
каб захаваць
ведаеш
сваю фізіяномію
сваю звярыную чалавечнасць
а потым адыйсці

а потым адыйсці
і забыць
ведаеш
забыць што яшчэ мы
што яшчэ разам
хаця такія фальшывыя
разам нам трэба

разам нам трэба
у каларыце
ведаеш
у такім дзівосным
падзямеллі
спаткацца
сакратэс там
толькі чаму сакратэс
там
і грыва каня

і грыва каня
ведаеш
крычы стойце мае коні
а яны ляцяць
пегасы гэта ці самалёты
давай адгадаем

давай адгадаем
ведаеш
ці сапраўдныя гэтыя мы
ці маскі нашыя сталёвыя
ці зверы мы толькі

ці зверы мы толькі
ведаеш
ці ўжо аўтаматы і порах
забытыя ўжо
ці аўтаматы

ці аўтаматы
ведаеш
вочы баляць цемрай
баляць валасы страхам
і таму трэба канчаць

і таму трэба канчаць
ведаеш
хаця канца і пачатку
няма
хаця няма

хаця няма
ведаеш
усё гэта
забыццё
і ворагі нашы
і граніцы
і мы
усё гэта
забыццё

ДЗЯЎЧЫНЕ З ПАЎСВЯТЛА

кароль цябе
не пацалуе
кароль не можа
цалаваць
хаця ў душы
цябе шануе
таму што ўмееш
так спяваць

дурань табе
не кіне верша
бо дурню нельга
лётаваць
хаця ў яго
была ты першай
хаця умееш
так спяваць

паэт цябе
не пакахае
паэт не знае
як кахаць
ён смерці
толькі прычакае

і будзеш ты
яму спяваць
і толькі песня
табе парай
з ёй толькі

будзеш ўспамінаць
што дзесь-калісь
была ты дамай
вучыла іншых
гімн спяваць

ЮРКА БАЕНА

ХВІЛІНА

Кожцая хвіліна ў час зеніту
Як арнамент на небасхіле вісіць,
Расхістаная ў спякоце лета
І ў шумных светлаценнях
поўдня.

У цеплыні блакітнай неба
Час напінае свае струны.
Над імі казяльцы зырчэюць,
Пад імі застаецца бездань.

Хвіліна, як спелы адуванчык,
Увысь аслупянелая ўзлятае
Ці апускаецца без подыху,
Празрыстымі фіранкамі
закрыта.

Іскра! іскра! іскра! —
Крычу я быццам на ратунак.
Іскра? іскра? іскра? —
Сябе пытаю ціха.

Да глыбіні ядра ўжо астыгае,
Дрыготкая і папялістая,
З крат непрыкметна падае
ў прорву —
Касой адкінула яе камета.

Потым хвіліна — нібы ціша,
Нібы ў гербарыі засушана
былінка:
Перад вачыма яшчэ раз узнікне
Заўтра, у ранішніх газетах.

ЭДЭЛЬВЕЙС

Эдэльвейс, як зорка, павіснуў
у небе:
З аднаго боку граніт, з другога
— прорва,
А гарызонт як сон
К даліне хіліцца.

Эх! падумайце: халодныя вятры
Не раз будзілі ў калысцы.
Убогая зямля скалістая —
Маці яго, карміліца.

А ён? Ну што ж,
Кветка гордая, прыгожая,
Смела ўгору к сонцу ўецца,
Цэлая праменнямі абнятая,
Цэлая ў ясных захапленнях.

Эдэльвейс! зара пад небам!
Аб табе ўсё сняцца сны,
З табой яднаюся я сэрцам.

І яшчэ здаецца мне,
Што ў штодзённасці ў жыцці
Часта іду тваім я следам.

А МНЕ ТОЛЬКІ ЦЕШЫЦЦА!

Цяпер такі час настаў, што народ зрабіўся чагосьці злосны, неабачлівы. У вачах замест дружалюбнай усмешкі бачыш агонь нянавісці. А як трэба падбіраць словы і гладка ілгаць, каб, напрыклад, даведацца ў магазіне, ці заўтра будзе ўчарашні хлеб. А найгорш з інтэлігентамі. Яны ніколі іншых не любілі, а цяпер то і гаварыць няма аб чым. Калі так на іх глядзіш і на іх паводзіны, то бачыш маленькіх чалавечкаў, хаця і адукаваных. Бяда толькі, што ім гэтага ніхто не вытыкне, бо самі яны сябе бачаць прыстойнымі і разумнымі.

Чым жа тут цешыцца? А вось чым. Калі я такім поглядам падзяліўся з сябрам, той адказаў: „Цешся, што яшчэ нас не б'юць". Ну, то я і цешуся. Хаця раз ужо далі.

У гэты момант прыпомніліся мне яшчэ іншыя здарэнні, якія павінны мяне радаваць.

Рыхтаваў я сваё 50-годдзе. Жонка купіла 30 кг адборнага вінаграду і паставіла на віно, а я паехаў у Грабавец купіць вепрука. Коля Масальскі мне яго закалоў, а яго жонка Валя (я таксама памагаў) нарабіла каўбас і ўсялякіх ласункаў. Смажанае, варанае і вэнджанае запакавалі ў чамаданы, а Грыша Беразняк завёз мяне на чыгуначную станцыю ў Кляшчэлі. Прывёз мяса дамоў і схаваў у склеп, бо кватэру канчалі аднаўляць.

На другі дзень я не знайшоў у склепе не толькі мяса і віна, але зладзеі не пакінулі афіцэрскага кажушка, доўгіх рыбацкіх ботаў, карнізаў, шмат іншага дабра і нават сякеры. Міліцыянеры сказалі: „Цешцеся, што жывеце". Ну, то я цешыўся. Яшчэ больш меў радасці тады, калі атрымаў тры тысячы адшкадавання. Калі другі раз зладзеі залезлі ў склеп і абчысцілі яго са слоікаў, турыстычнай газавай печкі і віна, то міліцыя ўжо не паявілася. Цешыўся я адзін з жонкай.

У 1987 годзе прыехаў з Гданьска зяць і паставіў машыну на нач у мой гараж. На другі дзень не знайшоў у машыне акумулятара. Паплёўся я ў міліцыю, там спісалі пратакол і параілі мне цешыцца, што самаход астаўся.

Цяпер зноў уламаліся ў новы, толькі што пастаўлены гараж і забралі новеньк веласіпед. Прыехалі міліцыянеры, сышліся суседзі і таксама раілі мне цешыцца, што самаход цэлы і колы ёсць.

Бачыце, як бывае ў жыцці? Адно толькі цешыцца ды цешыцца выпадае. Ну, дык я так і раблю.

Васіль Петручук

„Ніва"
3.XII 1989 г.

Свойскія малюнкі

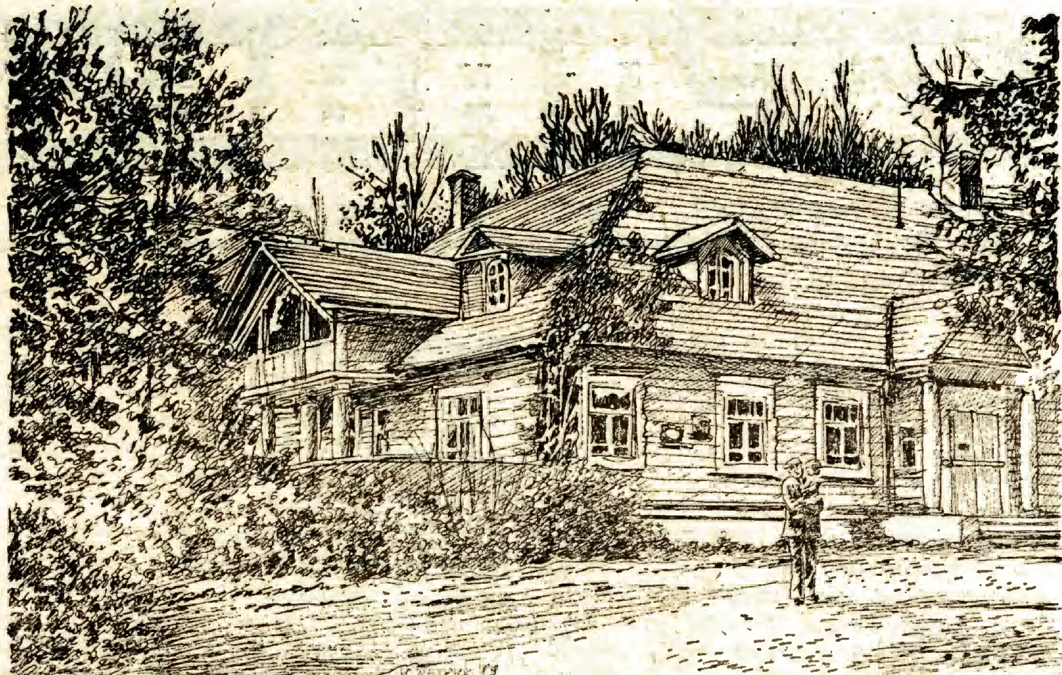

Стары будынак у Белавежскім парку. Мал. У. Петрука.

ЯГО БАЯВЫ ШЛЯХ ВЕЎ ПРАЗ БЕЛАВЕЖУ

Яшчэ ў пачатку лета г.г. дацэнт Мікалай Тарасевіч з Беластока, будучы ў Белавежы, паведаміў мяне, што ў час сваёй пабыўкі ў Казані (сталіца Татарскай АССР) сустрэў цікавага чалавека. Ён вызваляў тэрыторыю Польшчы ад гітлераўскіх захопнікаў. Праходзіў таксама і праз Белавежскую пушчу. Дац. Тарасевіч паабяцаў, што давядзе да таго, што Паўла Паўлавіча Перавязенцава з горада Мелітопаля на Украіне (бо пра яго тут ідзе гутарка) улады гміны Белавежа запросяць на мітынг, прысвечаны 50-ай гадавіне нападзення гітлераўскай Германіі на Польшчу.

І Павел Паўлавіч прыехаў у Белавежу. Выступіў на мітынгу, у якім прымала ўдзел амаль 500-асабовая група жыхароў прыгранічных раёнаў у БССР — Камянецкага і Пружанскага. Сустрэўся таксама з гміннымі ўладамі, паслом у Сейм ПНР — Аляксеем Семенюком, моладдзю з комплекса лясных школ і з пачатковай школы. Правёў яшчэ вельмі цікавую размову з праф. Фукасавай з універсітэта ў Токіо — госцем Інстытута хіміі Філіі Варшаўскага універсітэта і яго апекуном дац. М. Тарасевічам.

І вось у адзін з сонечных верасёвых дзён пайшоў я ў Паляўнічы дом, у якім затрымаўся госць з далёкай Украіны, каб пагутарыць з ім. Павел Паўлавіч узрадаваўся, падсунуў мне крэсла, naліў нам у шклянкі піва і пачаў расказваць. Спачатку адзначыў, што ў Белавежы вельмі добра сябе адчувае. Ходзячы раніцамі на шпацыр па парку, ён — пад уражаннем прыроды і чыстага паветра — зусім забыўся пра свой бранхіт. Потым паплыла аповесць пра яго баявы шлях.

З гітлераўцамі пачаў ваяваць у 1943 г. на Украіне. Тут быў паранены, лячыўся на Каўказе. Потым трапіў на Беларусь.

— Я дагэтуль, — гаворыць ён, — з вялікай асалодай у сэрцы успамінаю нязвыклую дабрату і цеплыню беларусаў. Не, я не гавару так, каб вам было прыемна, гэта мае сапраўдныя адчуванні...

Яго атрад — 115 Бабруйская брыгада — распачаў паход ад Магілёва. Па дарозе быў Бабруйск, Пінск, Пружаны. Перайшоў Буг. „Помню, — гаворыць мой размоўца, — што тады далі нам руска-польскія слоўнікі, каб мы маглі дагаварыцца з палякамі. Неўзабаве ўвайшлі ў Белавежскую пушчу. Я шмат раней пра яе чуў, але ніколі ў ёй не быў. І вось першая сустрэча ў такіх цяжкіх, непрыемных абставінах! Помню, што цэлую ноч да ўваходу ў пушчу ішоў праліўны дождж. Уваходзячы раніцай, я бачыў забітых зуброў, якія ляжалі побач дарогі. Я быў шакіраваны! Падумаў я, гінуць людзі, а за што ж гіне жывёліна? Яна ж у нічым не вінавата! Я наогул люблю звяроў, асабліва прападаю за коньмі. Праз Белавежу праскочылі мы вельмі хутка, у ёй не было баёў — усё звялося толькі да перастрэлкі. Наймацней урэзаліся мне ў памяць смалярня і царскі палац. Сёння ўжо няма ні аднаго, ні другога. Асабліва шкада мне палаца — які ж гэта „разумны" чалавек давёў да яго збурэння? Палац быў даволі знішчаны, але не ў такой ступені, каб нельга было яго адрамантаваць. Помню яшчэ беднасць Белавежы, сустракаў нат людзей у лапцях. Цяперашняя Белавежа зусім іншая — шыкоўная, задбаная, а жыхары акуратна апрануты".

З Белавежы брыгада, у якой служыў П. Перавязенцаў, накіравалася

(Працяг на стар. 7)

СЕМІНАР „БЕЛАВЕЖЫ"

28 кастрычніка адбыўся ў Беластоку, у клубе ГП БГКТ, семінар літаратурнага аб'яднання „Белавежа". Была гэта чарговая спроба рэанімацыі нечага, што прыблізна можна было б акрэсліць назовам „беларускае літаратурнае жыццё ў Польшчы". Калі меркаваць паводле прысутнасці „белавежцаў" на семінары, спроба не надта ўдалася, яшчэ раз засведчыўшы, што беларускаму літаратурнаму руху ў Польшчы патрэбна хутчэй за ўсё нейкая шокавая тэрапія, якая вывела б яго са стану летаргіі і з правінцыянальнай разлезласці. „Белавежцам" усё яшчэ цяжка сабрацца разам, хоць раз у год, каб абмеркаваць гуртам супольныя справы. Ясная справа, што абставіны грамадска-палітычнага жыцця ў краіне самі сабою з'яўляюцца немалым шокам для беларусаў, якія амаль заўжды стаялі збоч галоўнага гасцінца гісторыі, па якім прыязджалі і ад'язджалі брычкі з чарговымі панамі. Нядаўна тым гасцінцам ад'ехалі камуністы, нейк непрыкметна, без спеваў і без чырвоных сцягоў. І што? Мы, бадай, чакаем, хто цяпер да нас заедзе? Ой, каб мы зноў не дачакаліся! Сенатар Каліцінскі, якога раней ніхто і не падазраваў у беларусалюбстве, у „Газеце Вспулчэснай" заяўляе беларусам: „Бярыце ўладу!" Каб зноў не засталіся ў дурнях (гэта ўжо я вычытаў між радкамі яго нага выказвання). А нам проста немагчыма сабраць тыя два з паловай дзесяткі чалавек, якім беларуская справа не павінна (можа я памыляюся?) быць абыякавай. Як-ніяк, пішуць жа людзі па-беларуску, час-часам нешта публікуюць. Але каму ўсё гэта? Сабе ды музам? Не, панове і пані з „Белавежы"! Усё гэта будзе попусту, калі беларускае слова (вашае слова) не знойдзе сабе чытача тут на Беласточчыне. А чытача трэба сабе пашукаць. Нейк у чэрвені мы дадумаліся, што пра беларускія справы будзем гаварыць самі. Цяпер жа палякі нам падказваюць, што і рабіць беларускія справы мы павінны самі. Ніхто нам нічога не забараняе. Баюся я, што беларускі пісьменнік у Польшчы страціць і той адзіны духоўны камфорт, які меў дагэтуль: я хачу быць беларускім пісьменнікам, але, маўляў, мяне дыскрымінуюць — то не публікуюць, то ганарараў не выплачваюць, то яшчэ нейкія брыдкія рэчы робяць з маімі творамі. Цяперака такія апраўданні будуць гучаць недарэчы. Лёс паставіцца як да беларускіх, так і да польскіх пісьменнікаў таксама: пішы сабе і публікуй, калі знойдзеш выдаўца. І літаратура будзе вымушана прыстасавацца да суровых варункаў капіталістычнай рэчаіснасці. Новы грамадскі зрух, якога не прадбачылі марксісты, — пераход ад са-

Аляксей Пяткевіч.

ЯКАЯ БУДУЧЫНЯ?

Амаль кожны нумар „Нівы" я пачынаю чытаць ад матэрыялу, які ўмоўна называю „прапановамі ў адрас беларускаму палітычнаму жыццю ў Польшчы". З зацікаўленнем я разглядаю публікацыі Аляксандра Баршчэўскага, Сакрата Яновіча, Віктара Стахвюка. Аднак у кожным выступленні гэтых шаноўных аўтараў я знаходжу шмат спраў і пытанняў, да канца не выказаных, не акрэсленых, а яны, на мой погляд, маюць асноўнае значэнне.

Разважанні, ці існуе патрэба ў беларускай палітычнай арганізацыі ў Польшчы, — гэта зараз не болей, як марнаванне паперы. Сказаўшы праўду, абставіны грамадска-палітычнага жыцця ў краіне вырашылі за нас гэтую справу. Таксама не найважнейшае ва ўсім гэтым — назва палітычнай арганізацыі беларусаў. На маю думку, фундаментальнай праблемай, над якой трэба сур'ёзна задумацца, з'яўляецца характар тае арганізацыі: партыя (так прапануе большасць), грамадскі рух ці нацыянальны фронт. Партыя патрабуе выразна акрэсленай ідэалогіі — ліберальнай, нацыяналістычнай, камуністычнай і г.д. Хтосьці можа запытацца: а чаму ж нельга стварыць 3 або 4 партыі ў беларускім асяроддзі? Фармальна, аніякіх перашкодаў ужо няма. Ну, але ці ж гэта не будзе смешнае, калі грамадства, якое налічвае 250 тысяч чалавек, будзе падзеленае гэткім чынам? Ды якую сілу будуць мець такія эфемерныя палітычныя наваўтварэнні?

На маю думку, нам патрэбна арганізацыя накшталт нацыянальнага фронту, у якой было б месца ўсім беларусам, што дзейнічаюць у існуючых ужо арганізацыях (БГКТ, БАС, царкоўныя брацтвы), і тым, што не ўваходзяць у ніякія арганізаваныя структуры. Думаю, што адзіным варункам прыналежнасці да гэтага руху павінна быць пачуццё беларускай нацыянальнасці. Мабыць, гэта занадта катэгарычная фармулёўка, і я дапускаю магчымасць і такога запісу ў статуце нашага руху: „Удзельнікамі яго могуць быць усе, каму залежыць на існаванні беларускага грамадства ў Польшчы з усімі правамі, прыналежнымі чалавеку ў канцы XX стагоддзя". Не ствараймa, калі гэта магчыма, нейкіх ідэалагічных абмежаванняў у прыналежнасці да нашага палітычнага руху, першага беларускага палітычнага руху ў пасляваеннай Польшчы. Хай будзе ў ім месца дэмакратам, ліберагалам, хрысціянскім дзеячам, камуністам, сацыялістам і нацыяналістам, калі такія знойдуцца. „Ідэалогіяй" гэтага руху хай будзе нацыянальная справа, наша трыванне і развіццё як беларусаў менавіта. Нас жа паказваюць як нейкія чалавекападобныя экземпляры, вынятыя з маразільніка, а замарожаныя гадоў сто таму назад. На ўсю Польшчу пайшоў рэпартаж з Гайнаўкі, людзі мелі пабачыць беларусаў, а каго ж пабачылі ў сваіх тэлевізарах? Усё нейкіх „тутэйшых", „праваслаўных палякаў" і гэтаму падобныя анахранізмы.

Ідэалогія нацыянальнай справы — так, ідэалогія нацыяналізму — не. Пры фармуляванні праграмы беларускага руху нельга нам ставіць пастулатаў, якія маглі б інтэрпрэтавацца нашымі непрыхільнікамі як нацыяналістычныя. Такое я бачу ў праекце праграмы Беларускага грамадскага камітэта „Грамада" ў 5 пункце адносна гаспадарчых спраў, дзе гаворыцца пра абмежаванне абароту зямлёй да карэнных жыхароў Беласточчыны. Я добра разумею, з якіх прадпасылак вынікае гэты пастулат, але рэалізаваць яго на практыцы наўрад ці магчыма. Калі гаспадар захоча прадаць сваю зямлю паляку, французу або румыну, гэта яго прыватная справа. Забараніць яму ніякая праграма не забароніць. У праграме павінны прадбачвацца такія меры, якія адкрывалі б перад беластоцкімі гаспадарамі перспектыўнасць працы на сваёй зямлі, эканамічную выгаду. Без гэтага працэс спусташэння „ўсходняй сцяны" не спыніцца.

Рух наш павінен быць пазбаўлены ўсялякага дагматызму і экстрэмізму, і ў кожнай справе. Трэба нам прытрымлівацца здаровага прынцыпу: „перш за ўсё не перашкаджаць, не шкодзіць". У ніводнай галіне гаспадарчай ці грамадскай актыўнасці. Мы пазбавімся нацыянальнага нігілізму, калі перастанем быць галотай, калі адчуем сябе сапраўднымі гаспадарамі зямлі, на якой жывем.

Беларускі грамадскі камітэт „Грамада" я асабіста лічу заснавальнікам такога шырокага, недагматычнага руху ці фронту дзеля аб'яднання беларусаў Беласточчыны. Дакумент пад загалоўкам „Праект праграмы", які апрацавалі дзеячы Камітэта, дае салідную падставу пад агульную дыскусію. Нешта там трэба будзе скрэсліць, нешта яшчэ дапісаць, і паўстане праграма, пад якой мог бы падпісацца кожны беларус — грамадзянін Польшчы.

Мы цяпер стаім перад гістарычным шанцам, магчыма, што ўжо апошнім, калі можна яшчэ выратавацца. Выглядае, што ніхто нам у гэтым не будзе перашкаджаць. Неблагая справа. Але ніхто нам і не дапаможа. Дык ратуйма сябе самі! Бо найбольш мы самі вінаваты ў сваім нацыянальным убостве і нігілізме, у сваёй слабасці і дэгенерацыі. Патрэбна нам палітычная і нацыянальная еднасць. Калі мы распылімся, раздзелімся на шматлікія групоўкі і фронды, шанц паратунку ўцячэ ад нас.

Яўген Мірановіч

І ТАКІЯ ЁСЦЬ ЛЮДЗІ

Усе гавораць, што людзі цяпер сталі вельмі самалюбнымі і дбаюць толькі пра сябе. Гэта не зусім так. Я рашыла прыпомніць падзеі з 1985 і 1987 года.

У 1985 годзе я не працавала і разам з малым дзіцём я, цяжарная другім, была на ласцы і няласцы сваёй мамы.

Аднойчы я ехала ў Бельск. Купляла ў касе білет і дала касірцы дваццаць злотых (папяровых), якія былі скручаныя. Касірша іх не развівала, узяла. Заехала я ў Бельск і толькі тады ўспомніла, што ў тых грошах было завернута дзвесце злотых. Прыехала я ў Семяноўку і сказала аб гэтым касірцы.

— Касу я здала і нічога не магу ўжо зрабіць. Пачакай да канца месяца, я пералічу касу і як будзе лішак 200 злотых, то я табе іх вярну.

Мне тады было вельмі цяжка. Кожная залатоўка была важнай. Касірша Галіна Такаюк аддала мне тыя грошы.

У 1987 г. я прыехала ў Гайнаўку за пакупкамі і, купіўшы што трэба, пайшла ў чытальню — шмат было яшчэ часу да ад'езду цягніка. Чытала я газеты, зняла гадзіннік ды паклала на столік. Адыходзячы, палажыла газеты на полкі і пайшла. Гадзіннік застаўся. Думала, што ўжо прапаў, бо людзей было шмат.

Праз два тыдні зноў паехала ў Гайнаўку і рашыла зайсці спытаць, ці бібліятэкаркі не знайшлі гадзінніка.

— А як жа, — засмяяліся яны, — знайшлі. Мы адразу заўважылі і хацелі бегчы за вамі, але вы задалёка адышлі.

Шкада, што не ведаю прозвішчаў гэтых жанчын.

Значыць, ёсць яшчэ добрыя людзі на гэтым свеце.

Аўрора

цыялізму да капіталізму — не пакіне літаратуры ў нейкай спецыяльнай зоне, дзе па-ранейшаму творца будзе займацца духоўнымі каштоўнасцямі, не звяртаючы ўвагі на каштоўнасці зямныя, вымяральныя ў банкавых білетах.

Напярэдадні семінара, у пятніцу, адбыліся некаторыя з запланаваных сустрэч „белавежцаў" з вучнямі сярэдніх і пачатковых школ на Бельшчыне і Гайнаўшчыне. На жаль, і тут усё адбылося не так, як трэба. Скажу толькі, што Міра Лукша і я, паехаўшы ў службовую камандзіроўку з рэдакцыі, былі вымушаны ратаваць сітуацыю і выступаць перад вучнямі ў ролі тых „белавежцаў", якія мелі ехаць ды не даехалі. І скажу яшчэ, што ў гэтым годзе БГКТ не мае ўжо бензіну, каб вазіць літаратараў на сустрэчы. Дык вось, на апошніх аўтарскіх паездках былі Ян Чыквін, Алесь Барскі і Васіль Петручук. І Віктар Стахвюк, які, на маю думку, з'яўляецца чыстай вады літаратарам, хоць галаву яму ўсё тлуміць палітыка, а паэзія — толькі зрэдчасу.

Сам жа суботні семінар прайшоў няблага. Не падвёў нас госць з БССР, дацэнт Гродзенскага універсітэта Аляксей Пяткевіч, які выступіў з уласнай ацэнкай творчых здзяйсненняў „Белавежы". Прысутныя „белавежцы" выслухалі даклад дацэнта Пяткевіча з зацікаўленнем, паколькі дакладчык паставіўся да іхняй творчасці даволі прыхільна, вылучыўшы ў першую чаргу станоўчае ў іхніх творах і тое, што сведчыць пра адметнасць „Белавежы" на фоне ўсёй беларускай літаратуры. А. Пяткевіч прааналізаваў творчую манеру і галоўныя літаратурныя матывы ў паэзіі Надзеі Артымовіч, Яна Чыквіна, Алеся Барскага, у прозе Сакрата Яновіча, Міколы Гайдука, Васіля Петручука. У адносінах да некаторых нашых „белавежцаў" ужо замацаваліся больш-менш устойлівыя ацэнкі: дацэнт Пяткевіч дапоўніў іх уласнымі арыгінальнымі штрыхамі. Ён указаў на выразны фальклорны пачатак, які не заўсёды падкрэсліваюць крытыкі, у паэзіі Яна Чыквіна. У цэлым станоўча ацэньваючы гістарычную прозу Міколы Гайдука, дакладчык заўважыў таксама і схільнасць аўтара да „літаратуршчыны". У майстра кароткай празатарскай формы Сакрата Яновіча ўгледзеў Аляксей Пяткевіч эпічны склад мыслення. Ацэнка „Пожні" Васіля Петручука выклікала ў дыскусіі пасля дакладу рознагалоссе. Тэрэса Занеўская, польская даследчыца творчасці „белавежцаў", аднесла гэтую кнігу да гатунку мемуарнай літаратуры, адначасова ўказваючы на недахопы ў псіхалагічнай матывацыі паводзін герояў „Пожні".

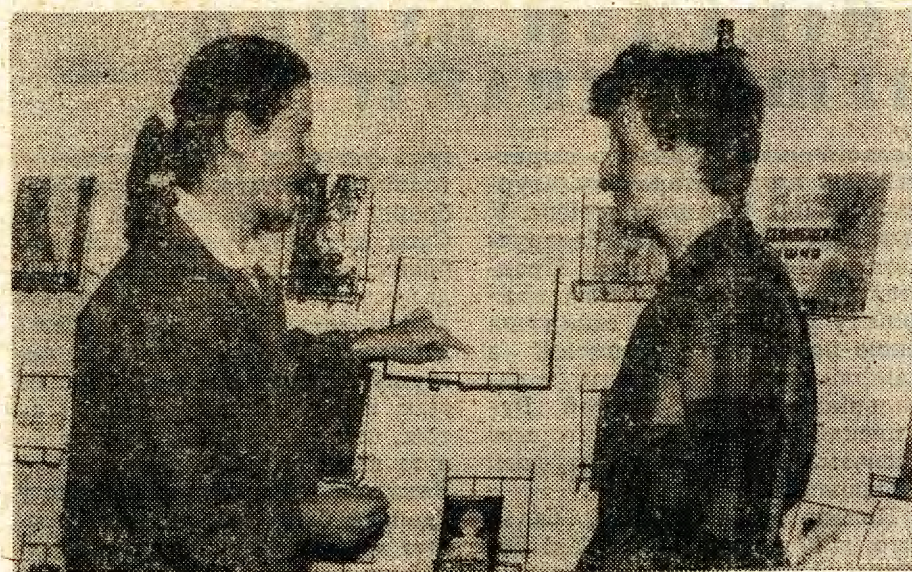

На выстаўцы выданняў „Белавежы": Валянціна Казімерчык з Аддзела культуры і мастацтва Ваяводскай управы і Тэрэса Занеўская з Філіяла Варшаўскага універсітэта.

Семінар закончыўся ўступным абмеркаваннем статута літаб'яднання „Белавежа", якое „белавежцы" мяркуюць зарэгістраваць у будучыні як самастойнае літаратурнае згуртаванне. Абмеркаванне спынілася на пункце адносна прыёму ў літаб'яднанне.

Варта яшчэ дадаць, што прысутныя на семінары з радасцю сустрэлі і пагутарылі з Данчыкам, які распавёў пра свае ўражанні ад побыту на Беларусі, а таксама праспяваў дзве песні.

У зале клуба, дзе праводзіўся семінар, была наладжана выстаўка выданняў „белавежцаў". Не надта багатая, калі мець на ўвазе трыццаць год існавання „Белавежы", але, з другога боку, калі ўлічыць статус беларускай літаратуры ў Польшчы, не зусім ужо і мізэрная.

Ян Максімюк

КАБ НЕ ШЧЫМЕЛА Ў ДУШЫ...

(Працяг са стар. 1)

хаце матэрыяльнае становішча было цяжкое. Калі я скончыў 9 класаў, маці, якая працавала на абутковай фабрыцы імя Тэльмана, і мяне ўзяла туды. Рабіў я абутак для найменшых.

У 1962 годзе, калі мне было 17 гадоў, мяне ўзялі ў Тэатр юнага гледача. Пасля я вырашыў шукаць шчасця ў Адэсе, працаваў там таксама ў ТЮГу, пасля быў у ансамблі ўкраінскай музычнай камедыі, а яшчэ пазней трапіў у Казахстан. Казахскую мову вывучыў на працягу аднаго месяца, такую паставілі ўмову, і з гэтым калектывам аб'ездзіў Далёкі Усход, Сібір, Сярэднюю Азію. Залаты ўзрост! Усё тады ўспрымалася праз прызму рамантыкі. Але ўжо ў той час я адчуў, што не хапае асветы. Дык у Навамаскоўску (Днепрапятроўская вобласць) закончыў я сярэднюю школу рабочай моладзі з адной чацвёркай. Паехаў паступаць у Харкаўскі інстытут культуры. Там закончыў тэатральнае аддзяленне. Там жа, на гэтым аддзяленні, мяне пакінулі выкладчыкам.

—Ці не сумавалі вы па Беларусі?

— Сумаваў, але калі быў перапынак летам, у Мінск не ездзіў. Калі яшчэ працаваў у тэатры музкамедыі, дараблялў, працуючы ў Адэсе докерам або на нафтавых промыслах Каспія.

— Дык як усё ж Вы ізноў апынуліся ў Мінску?

— У ліпені 1975 года памерла мая маці. Вярнуўся дамоў: каб дагадаваць бацьку і каб не шчымела ў душы, калі чуў на чужыне беларускую песню. Дом усё ж ёсць дом.

Знайшоў працу на аўтазаводзе. Патрэбны ім быў рэжысёр народнага тэатра. А ў 1977 г. узялі мяне ў Інстытут культуры, на кафедру тэатральнай падрыхтоўкі.

Гэткай узнагароды пазайздросціў бы кожны. На кірмашы ў Століне.

Я заўважыў, што ў нашых тэатрах існуе істотны падзел на гледачоў і артыстаў. На жаль, большасць аматараў тэатра робіцца звычайнымі сузіральнікамі. У народным жа тэатры ўсе былі ўдзельнікамі.

Найперш зацікавіў мяне кірмаш як форма самавыяўлення чалавека: тут і скамарохі, і танцы, і гульні, і забавы розныя...

Колькі было скептыкаў! Навошта табе гэта? — казалі. Вакол жа столькі магазінаў, кінь ты тыя кірмашы, хто на іх пойдзе?!

— Ну, і як, кінулі?

— Што вы! За ўласныя грошы ездзіў у экспедыцыі, ніхто (акрамя жонкі) мне не дапамагаў. Шукаў кірмашовыя гульні і забавы. Ездзіў таксама ў Вільню, у архіў універсітэта, шукаў матэрыялы ў Мінску і ў іншых мясцовасцях Беларусі. У выніку паўстала кандыдацкая дысертацыя: „Народныя традыцыі ў беларускіх святах каляндарнага цыкла". Іншоў, такім чынам, ад практыкі да тэорыі.

— А што з кірмашамі?

— У 1980 г. у Століне (пад Пінскам, Брэсцкая вобласць) адбыўся з вялікім поспехам і гучна першы Беларускі кірмаш, адроджаны ў новых умовах. Ад гэтага часу кірмашы пайшлі па ўсёй Беларусі. Скептыкі прыціхлі...

— Мы чулі, што на Беларусі ідзе цяпер інтэнсіўны працэс адраджэння традыцыйных народных свят?!

— Сапраўды. І ёсць у нас вялікі энтузіяст гэтай справы — Антаніна Емяльянава, супрацоўнік Беларускага фонду культуры. Вялікую дапамогу ў правядзенні гэтых свят аказвае Галіна Барташэвіч, старэйшы навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі Навук БССР. Ёсць і шмат іншых нашых прыхільнікаў.

У Смаргоні мы адрадзілі сёлета свята цыркавога мастацтва. Як вядома, менавіта ў Смаргоні ў XVII ст. была адзіная ў Еўропе школа дрэсіроўкі мядзведзяў. Такія святы мяркуем праводзіць раз у 2-3 гады. Жыхарам Смаргоні яно вельмі спадабалася. Быў конкурс клоўнаў, конкурс пано, зробленых з раслін, кветак, шышак на тэму Смаргонскай акадэміі.

У Воранаўскім раёне, у вёсцы Беняконі, адбыўся фестываль мастацтваў „Зоркі Нёманскага краю". Выступалі там самадзейныя творчыя калектывы Воранаўскага раёна, калектыў „Белыя росы" з Гродзенскай філармоніі. На фестывалі выступіў таксама вядомы польскі спявак з Познані — Войцех Скаўронскі.

Зімой было намі зроблена калядное прадстаўленне ў Мінску ля Палаца спорту, а ля Палаца прафсаюзаў — арганізаваў Беларускі фонд культуры.

Было ў Мінску сёлета і гуканне вясны, і Купалле.

— Ці дапамагаюць вам у падрыхтоўцы гэтых свят студэнты Інстытута культуры?

— Яшчэ як! Адна з нашых студэнтак-завочніц, Тамара Шчэрбачэвіч, знайшла ў Дзяржынскім раёне Мінскай вобласці, у вёсцы Вялікае Сяло, тры калядныя гульні, якія дагэтуль не былі запісаны.

Адна гульня. У шчадроўскую

СПРАВА МІКАЛАЯ БУШКО ЦІ НАША СПРАВА?

На мінулым тыдні тэмай нумар адзін у Гайнаўцы стаўся канфлікт паміж групай працаўнікоў Гайнаўскага дома культуры і яго дырэктарам Мікалаем Бушко. Зрэшты, не толькі ў самой Гайнаўцы. Справа набыла вядомасць ва ўсёй Беласточчыне зараз пасля таго, як беластоцкае радыё паведаміла 23 лістапада ў ранішніх навінах, што ў Гайнаўскім доме культуры „Гурнік" пачалася забастоўка працаўнікоў і што бастуючы некаторыя гайнаўскія прадпрыемствы, падтрымліваючы патрабаванні тых працаўнікоў. Галоўнае патрабаванне: адклікаць Мікалая Бушко з пасады дырэктара ГДК „Гурнік". У адрас Мікалая Бушко было пастаўлена шэраг закідаў персанальнага і мерытарычнага характару.

Я пабываў у Гайнаўцы ў чацвер і пятніцу (23 і 24 лістапада), спрабуючы высветліць акалічнасці, якія спадарожнічалі ўзнікненню канфлікту і спадарожнічаюць яго разгортванню. Бо канфлікт, несумненна, разгортваецца і пашыраецца. Адразу пасля паведамлення ў беластоцкім радыё ён стаў публічнай справай. Мікалай Бушко з'яўляецца вядомай постацціу на Беласточчыне як адзін з выдатнейшых арганізатараў культурнага жыцця ў нашым рэгіёне. У тым ліку і арганізатар беларускага культурнага жыцця. Прадстаўленая ніжэй карціна канфлікту ў ГДК была складзена мною на падставе размоваў з канфліктуючымі бакамі, з начальнікам горада Ядвігай Рудзінскай-Патэюк, з некаторымі дзеячамі БГКТ, з гайнаўскімі жыхарамі.

Пачаць трэба было б, бадай што, з 17 кастрычніка, калі ўзнікла арганізацыйная камісія „Салідарнасці" ў ГДК. У яе ўвайшло каля паловы працаўнікоў ГДК, асоб дзесяць-дванаццаць (дакладнага ліку не змагла мне падаць пані Эва Коркус, старшыня тае камісіі).

У пачатку лістапада адбыўся сход гэтай камісіі (ці, лепш сказаць, ініцыятыўнай групы), які меў фармальна пераўтварыць яе ў звяно „Салідарнасці" пры ГДК. На сход прыйшлі з дырэктарам Бушко і тыя працаўнікі, што раней у гэтую групу не ўступілі. Прыйшлі, каб скласці дэкларацыі аб уступленні ў „Салідарнасць" і прыняць удзел у выбарах. Аднак жа ініцыятыўная група не дапусціла іх да выбараў, заяўляючы, што яны могуць уступіць у „Салідарнасць" толькі пасля таго, як будуць выбраны ўлады звяна пры ГДК. Сход прайшоў, улады былі выбраны, астатнія працаўнікі не далучыліся да тых, што склалі ініцыятыўную групу „Салідарнасці". У Доме культуры наступіў падзел працаўнікоў: на тых, што ў „Салідарнасці", і на тых, што па-за ёю. У рэгіянальную камісію „Салідарнасці" ў Беласток і ў краёвую камісію ў Гданьск быў накіраваны пратэст адносна правядзення ўстаноўчага сходу „Салідарнасці" ў ГДК, падпісаны ўсімі тымі, што не былі дапушчаны да выбараў. Пратэст падпісаў і дырэктар Мікалай Бушко. Паволі выспяваў канфлікт.

Звесткі пра некаторыя падзеі ў ГДК дайшлі і да ГП БГКТ. Мікалай Бушко — член Прэзідыума ГП БГКТ, актыўны дзеяч на ніве беларускай культуры. У паразуменні са старшынёй ГП БГКТ тэрытарыяльную камісію „Салідарнасці" ў Гайнаўцы наведаў член ГП БГКТ Хведар Галёнка. У размове з прадстаўнікамі тае камісіі (адным з іх быў старшыня тае камісіі Дарыюш Лучак) высветлілася, што група „Салідарнасці" ў ГДК мае сур'ёзныя закіды адносна кіраўнічых кампетэнцый Мікалая Бушко і яго персанальных рысаў характару. Два з закідаў мелі даволі асаблівы характар: а) Чаму ў такім вялікім доме культуры, як „Гурнік", існуе толькі адзін калектыў, і то беларускі? (маецца на ўвазе хор ГДК); б) Чаму на ўрачыстай акадэміі ў гонар 71 гадавіны незалежнасці Польшчы той жа хор не заспяваў ніводнай польскай патрыятычнай песні?

Забягаючы крыху наперад, адзначу, што ў размове са мною старшыня тэрытарыяльнай камісіі „Салідарнасці" ў Гайнаўцы Дарыюш Лучак не пацвердзіў, быццам бы ў размове з Х. Галёнкам былі сфармуляваны прэтэнзіі да М. Бушко адносна яго дзейнасці на ніве беларускай культуры.

22 лістапада пасля поўдня начальнік горада Гайнаўкі Ядвіга Рудзінская-Патэюк атрымала ў пісьмовай форме патрабаванне групы „Салідарнасць" у ГДК адклікаць Мікалая Бушко з пасады дырэктара. Былі яшчэ і тры іншыя патрабаванні: не дараваць Мікалаю Бушко аніякіх становішчаў у культурнай дзялянцы ў Гайнаўцы, кансультаваць назначэнне новага дырэктара з працаўнікамі ГДК, прыняць на працу адну з працаўніц, якой скончыўся трохмесячны выпрабавальны тэрмін і з якой дырэктар Бушко не прадоўжыў дагавору аб працы ў

ноч трэба было ўзлезці па абледзянелым слупе і зняць з яго кола, якое трэба было кінуць у агонь. Гэта кола было, бадай, сімвалам старога года. Мяркую, што гэта рэшткі старажытных паганскіх абрадаў, якія святкаваліся 1 сакавіка (як сустрэча вясны).

Другая гульня. Абрад „Цягнуць каляду на дуба" знайшла яна ў той жа вёсцы, а пацвердзіла яшчэ ў Валожынскім раёне Мінскай вобласці. Я таксама сустрэўся з гэтым абрадам у 1984 г. у Бярэзінскім раёне Мінскай вобласці (вёскі Глухі Ток, Неганічы і Палажына). Каляднікі, некалькі гуртоў, пасля абыходу хат збіраліся святкаваць у адной хаце. Пасля пачастунку, пад раніцу, усе ідуць ці едуць на конях да дуба. Яны вязуць з сабой барану, накрытую саломай, а на саломе стаіць куцця. Пад'ехаўшы да дуба, усцягваюць гэту барану з куццёй (так, каб яна не вывалілася) наверх, тады запальваюць вогнішча, з чаркай абыходзяць круг, спяваюць і кажуць: „Ну, вось, каляду на дуба зацягнулі і свята скончылі". У гэтым абрадзе таксама можна заўважыць рэшткі паганскай абраднасці. Мяркую, што гэта куцця была дарам сонцу, ды і цяпло агню таксама — каб сонейка сагрэлася і павярнула на лета.

Трэцяя гульня. Моладзь станавілася плячыма адзін да аднаго і па камандзе: „Раз, два, тры!" — яны паварочвалі галаву налева, направа. Вельмі добра было, калі галава дзяўчыны і хлопца паварочвалася ў адзін бок: тады яны павінны былі пацалавацца.

На беларускім кірмашы ў Жытковічах. За 15 секунд рукамі трэба было злавіць жывую рыбіну.

Немалую ўвагу мы прысвячаем пошукам традыцыйных народных страў. Трэба сказаць, што ў нашай гастраноміі знікаюць традыцыйныя смакалыкі. Ну, што яму поркацца з блінамі! З мяса зрабіць страву — хутчэй. Але вось нашыя студэнты ў гэтых пошуках нястомныя. Знайшлі рэцэпты на смаргонскія абаранкі, на воранаўскія бліны, Аксана Чупрына піша студэнцкую навуковую работу па тэме „Беларускія народныя абрадавыя стравы", а Юрась Мурашка — працу „Сімволіка народных свят". Вельмі хацелася б, каб гэтыя стравы прысутнічалі на нашых святах. Студэнткі нашы, калі з'язджаюцца на пачатак семестра, робяць пачастунак з беларускіх страў. Хачу пакласці асаблівы націск на гэтыя моманты з беларускай народнай сімволікі.

— З якімі канкрэтнымі прапановамі вы прыехалі ў Беласток?

— Прапануем правесці на Беласточчыне падобныя кірмашы і іншыя народныя святы, якія былі праведзены ў нас. Думаю, што Беласточчыне не чужая беларуская народная культура. Канкрэтней, у чэрвені маюць адбыцца ў Беластоку Дні Мінска, летам — Дні беларускай культуры, і таксама летам — смаргонскія забавы (з жывымі мядзведзямі, скамарохамі).

У верасні ж будуць праходзіць Дні Беластока ў Мінску, на свяце газеты „Вячэрні Мінск". Будзем запрашаць польскія, але таксама і беларускія калектывы з Беласточчыны. На гэтым свяце выступяць таксама найлепшыя самадзейныя калектывы Беларусі.

— І апошняе пытанне. Ці чытаеце вы „Ніву"?

— Я вялікі прыхільнік „Нівы". Чатыры гады ўжо яе выпісваю і вельмі дакладна чытаю. Карыстаючыся нагодай, я хацеў бы звярнуцца да беларусаў Беласточчыны, каб аберагалі і, калі хто ведае, каб надсылалі ў рэдакцыю „Нівы" весткі пра тое, што яшчэ захавалася з народных традыцыйных гульняў. Апублікаванне такіх вестак будзе мець вялікую навуковую каштоўнасць для ўсіх беларусаў.

Гутарыла Ада Чачуга

(Працяг са стар. 4)

ЯГО БАЯВЫ ШЛЯХ ВЁЎ ПРАЗ БЕЛАВЕЖУ.

пад Сероцк. З прычыны вялікіх затрат у людзях, не перафармавалі. Цяжкія баі давялося даць пад Пултускам. Далей быў Гданьск і Шчэцін. Канец вайны прывітаў ужо на нямецкай зямлі, у ваколіцах гарадоў Барт і Стральсунд.

З Паўлам Паўлавічам мы яшчэ доўга гутарылі — пра перастройку ў Савецкім Саюзе, пра змены ў Польшчы, пра людскія характары, паставы. Даведаўся таксама, што Паўлу Паўлавічу зараз 65 гадоў. Ён яшчэ працуе — на будаўнічым прадпрыемстве. Жыве ў Мелітопалі, на вул. Бронзаса № 24, кватэра 8. Яго найвялікшае жаданне — каб захоўвалася дружба паміж усімі народамі, каб ніхто не думаў пра ўзнятце вайны. Хацеў бы таксама яшчэ раз прыехаць у Польшчу, наведаць месцы, у якіх праліваў кроў.

Пётр Байко

АШУКАНСТВА

У гайнаўскіх „Далікатэсах", каля прылаўка, дзе прадавалі малочныя прадукты, стаяла аграмадная чарга. Прадаўшчыца, маладая прыгожая жанчына, старалася як магла, каб хутчэй адпраўляць людзей з пакупкамі.

Чарга ішла хутка. Чарнявая, гадоў пад пяцьдзесят, жанчына дала прадаўшчыцы 2000 зл., а сказала, што дала 5000 зл. і тая ёй дрэнна выдала рэшту. Пачалася сварка, якая доўга працягвалася і знервавала ўсіх кліентаў.

— Як вы так можаце?! — з вялікім абурэннем сказала жанчына, якая была ў чарзе за чарнявай. — Я бачыла: вы сапраўды далі 2000 зл., а не 5000. Адыдзіце і не трымайце чаргі. Мы ўсе спяшаемся.

Прыйшла кіраўніца крамы. Даведаўшыся, у чым справа, рашыла пералічыць касу. Прадаўшчыца вельмі плакала. Касу пералічылі. Усё згаджалася.

— Вам добра выдалі рэшту, — сказала кіраўнічка.

— То яна напэўна тыя мае 5000 зл. схавала.

— Не, калі б так зрабіла, то ў касе бракавала б. Але як вы стаіце цвёрда на сваім, то паклічам міліцыю.

Жанчына, нічога не гаворачы, хутка выбегла з крамы.

Аўрора

ГДК. Калі б гэтыя патрабаванні не былі задаволены, „Салідарнасць" пачне забастоўку, да якой далучацца іншыя прадпрыемствы ў Гайнаўцы. Потым ішоў спісак закідаў у адрас М. Бушко. Перш чым іх разгледзець, я хачу адзначыць, што закідаў у свой адрас не атрымаў сам дырэктар Бушко. Пастанова аб забастоўцы была прынята, практычна, без папярэджання.

Закіды Мікалаю Бушко з боку забастовачнага камітэта можна падзяліць на дзве групы: адна з іх датычыць мерытарычнай дзейнасці дырэктара, другая — яго суадносін з працаўнікамі ГДК.

Дырэктару Бушко ставяцца ў закіды неабаснаваныя змены працаўнічых кадраў ГДК, што адмоўна ўплывае на культурную дзейнасць установы, марнатраўства грамадскіх грошай і чалавечай працы, пастаянныя арганізацыйныя змены, выкліканыя недахопам адпаведных метадаў працы, недахоп клапатлівасці пра працаўнікоў, засяроджванне ўвагі на гаспадарчай дзейнасці і занядбанне аматарскага руху, глумленне над членамі „Салідарнасці". У сваіх суадносінах з працаўнікамі М. Бушко праяўляе дэспатычнасць характару, чыніць над імі псіхічны здзек, выклікае між іншым варажнечу, паслугоўваецца манюю. Гэта толькі некаторыя з закідаў, на мой погляд, самыя цяжкія.

Справа закідаў разглядалася на агульным сходзе працаўнікоў ГДК у чацвер, 23 лістапада. Як паінфармавала мяне пані Рудзінская-Патэюк, канфлікту не ўдалося ні на крышачку паменшыць. Начальнік горада паклікала спецыяльную камісію, якая мае разгледзець усе закіды і прадставіць вынікі свае працы як мага хутчэй. На падставе высноваў гэтай камісіі начальнік горада прыме рашэнне адносна ўсёй гэтай справы. Камісія пачала сваю працу ў пятніцу а дзевятай гадзіне. Нейкі час я прысутнічаў на пасяджэнні гэтай камісіі як назіральнік. У якасці назіральнікаў былі таксама прадстаўнікі „Салідарнасці" з Гайнаўкі і Беластока. Не хочучы папярэджваць фактаў і высноваў з працы камісіі, я змоўчу пра тое, што было сказана ў час таго пасяджэння. Не магу аднак не выказаць свайго здзіўлення ад таго, што ў камісіі прымаюць удзел на поўных правах членаў прадстаўнікі забастовачнага камітэта, а няма нікога, хто б прадстаўляў інтарэсы дырэктара Бушко. Камісія мае працягваць сваю працу ў панядзелак, гэта значыць, якраз тады, калі здаю гэты матэрыял у газету.

На гэтым можна было б закончыць кароткі агляд справы Мікалая Бушко, справы яшчэ не вырашанай, якая выклікае агромны грамадскі рэзананс. Чаму так? Чаму якраз не выклікалі такога грамадскага водгуку канфлікты з дырэкцыяй у іншых гайнаўскіх установах і прадпрыемствах? Не будзем прыкідвацца прыдуркамі, якім нібыта ўсё гэта няўцям. Па-першае, як мы ўжо ўспаміналі, Мікалай Бушко не з'яўляецца постаццю адно лакальнага значэння. Арганізаваныя ім Дні царкоўнай музыкі ў Гайнаўцы сталіся ўжо мерапрыемствам еўрапейскага маштабу. Па-другое, гэты ўнутраны працаўнічы канфлікт мае адну прыкмету, якая адразу насцярожвае людзей: абвінавачвае „Салідарнасць", абараняецца беларус. Гэта трэба абсалютна нічога не разумець з абставін на Беласточчыне, каб разлічваць на тое, што людзі — і беларусы, і палякі — паставяцца абыякава да гэтай справы. І людзі не паставіліся. На некаторых гайнаўскіх прадпрыемствах людзі спантанна пачалі збіраць подпісы ў падтрымку Мікалая Бушко. Прытым, як мне казалі, падпісваліся не толькі беларусы, але і палякі. І, па-трэцяе, — характар закідаў, прадстаўленых дырэктару ГДК. У людзей, што ведаюць Мікалая Бушко, недавер выклікаюць такія цяжкія абвінавачванні ў дэспатызме, самаўпраўстве, псіхічным здзекванні над людзьмі.

У мяне асабіста паяўляюцца два пытанні наконт гэтай справы. Прадстаўнікі „Салідарнасці", выказваючы ў размове са мною сваё абурэнне ад таго, што гэты канфлікт успрымаецца грамадствам як канфлікт міжнацыянальны, запэўнівалі, што справа тут чыста ўнутраная, якая датычыць толькі ГДК. У такім выпадку, чаму ў дакуменце, скіраваным да начальніка горада, гаворыцца, што забастоўку падтрымаюць іншыя прадпрыемствы ў Гайнаўцы? Значыць, справа забастоўкі была ўжо ўзгоднена загадзя, яшчэ перад тым, як меў пачацца разгляд закідаў?

Забастоўка не пачалася. Ні ў нейкім гайнаўскім прадпрыемстве, ні ў самім Доме культуры „Гурнік". Становішча ў ГДК паводле забастовачнай наменклатуры акрэсліваецца становішчам „забастовачнай гатоўнасці". Чаму тады беластоцкае радыё дало інфармацыю, што забастоўкі трываюць? Гэта што, недагляд рэдактара ранішніх навін, інфармацыйная памылка ці нешта яшчэ іншае?

Што ні сказаць пра ўсё гэта, ніхто б, пэўна, не прагнуў быць на месцы начальніка Гайнаўкі, пані Я. Рудзінскай-Патэюк. Вазьмі тут і вырашы так, каб людзі зразумелі, што справядлівасць усталявалася. Справядлівасць паводле права і паводле грамадскага адчування не заўсёды азначаюць адно і тое ж.

Ян Максімюк

© PDF: Kamunikat.org 2020
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2020

Жыла-была легенда

ПРЫГОЖАЯ ДУБРОВА

У 28 квартале Белавежскай пушчы ёсць урочышча, якое мясцовыя называюць Прыгожай Дубровай. Цуд-прыгажосць. Асабліва вясною, калі красавіцка-майскае сонца пакліча на дрэвы і кустарнікі чыста-свежае зялёнае лістоцце і сыпне ім пад ногі, нібы некаму важнаму і шанаванаму, тысячы рознакаляровых красак.

— А было тут яшчэ прыгажэй, усё роўна што ў казцы, — сказаў мне роўна дзевяць гадоў таму назад сямідзесяцігадовы дзядуля Скепка з Альхоўкі.

І расказаў здарэнне.

Жыў у мінулым тут адзін пастушок. Адкуль і чый ён быў — ніхто і не ведаў. Прыйшоў дзіцём і наймаўся па чарзе пасвіць. Што ў багацейшага, то і даўжэй затрымоўваўся, плацілі як прынята загадзя было. Хто часам вопратку нейкую падкінуў. Ніхто і не заўважыў, як з дзецюка падшпарак вырас. А як іграў прыгожа! Але, відаць, моцна бедны быў, бо так і ўслухоўваўся, калі хто на вячорках пра нейкі клад расказваў або пра закапанае разбойніцкае багацце. Распытваў тады да дробязі. І аднойчы пачуў, што быццам бы ад папаратніка разбагацець можна. Хопіць толькі ў перадкупалаўскую ноч папаратнік адшукаць і дачакацца, калі той зацвіце. Засела ў галаву пастуху і дачакацца не мог, калі святога Яна будзе. Усё думаў і думаў. У працы апусціўся, штораз часцей каровы ў шкоду залазілі. А ў пастуха адно толькі ў галаве было:

— Калі разбагацею, дык за ўсё вярну.

Людзі пасмейваліся. Ніхто з іх не верыў у ніякае зацвітанне. Але пастух стаяў на сваім. Шукаў усё як найпрыгажэйшага папаратніка. І выганяючы аднойчы кароў на лужок за вываратнем, дзе парастаў кустарнік, у якім бегалі толькі зайцы, згледзеў аграмадны куст папараці. Рос ён высока з вялікімі выкручастымі лістамі, якія звісалі, быццам бы вэлюм маладой, прыбраны рутаю. Пастух застыў. Адагнаўшы кароў далей, прыкрыў яго галінамі ад людскіх вачэй.

У канцы надыйшоў той вечар. Загнаўшы стада з папасу, калі сцямнела, вышмыгнуў цішком з вёскі на лужок. Раскрыў папаратнік, а той быццам бы ўздыхнуў, раскладаючы узорыстае лістоўе. Сеў пастух за вываратнем і чакае. Не ведае, што ён не адзін. У той час, калі пастух выходзіў цішком з вёскі, выйшаў за ім і гаёвы, падазраючы, што той пасткі на звярыну ставіць. Знаючы лес, як сваіх пяць пальцаў, пайшоў цішком ззаду ды таксама прысеў за вываратнем, але з другога боку. А пастух сядзеў ды пасвістваў сабе. У пэўным моманце нехта адсвістваць пачаў. Пачаткова пастух думаў, што яму здалося, але свіст зноў паўтарыўся. Гаёваму было гэта аднязначна — змовіліся з некім і здабычы чакаюць. І тады, калі пастух далей паўтараў насвістванне, з папаратніка велізарная змяя пачала падымацца. Мела спераду дзве лапы. Выгнуўшыся дугою, пасоўвалася яна на хвасце ў напрамку пастуха. Той пачаткова спалохаўся, але калі ўгледзеў у яе лапах гаршчок, поўны багацця, — усё зразумеў. Ужо хацеў было ісці ў яе напрамку, калі з-за вываратня раздаўся стрэл. Гэта спалоханы гаёвы стрэліў у змяю. Тая завілася вакол папаратніка, зашумеў агонь і ўсё прапала. Прапалі таксама пастух з гаёвым. А на лужку за вываратнем прыгожая дуброва вырасла. Людзі гавораць, што гэта рассыпалася тое багацце, якое змяя пастуху несла.

Міхась Шаховіч

Сардэчныя тайны

III. „СВЯКРУХА“

Сэрцайка, мне можа і не выпадае браць голас у гэтай справе. Але два гады таму назад мой сын першы раз прывёў у хату цудоўную дзяўчыну. Была яна настолькі зграбная і прыгожая, што не магла не падабацца. Яны неяк адразу так моцна пасябравалі, што я была амаль упэўнена, што менавіта гэтая Даротка будзе ў будучыні маёй нявесткай. Кватэра ў мяне добрая. Жыву толькі з сынам. Дык давала ім волю! Дзяўчына паходзіла з Элка, а жыла ў Беластоку ў цёткі. Я разумела вельмі добра тое, што яна не дома, і таму згаджалася, каб праводзіла яна ў маёй хаце доўгія гадзіны. Вядома, яны ўдваіх і абедалі ў мяне і рыхтаваліся да экзаменаў, закрываючыся ў сынавым пакоі. Заўсёды мне думалася: гэта ж не дзеці ўжо, калі яны студэнты, будучыя лекары. Будучы на першым курсе, мой сын толькі і гаварыў аб жаніцьбе. Я яму раіла, каб закончыў хоць пару першых курсаў, бо ўсё ж такі яны былі яшчэ надта маладыя. Калі б мой сын праваліў вучобу і кінуў акадэмію, якая прыйшлася яму з такім трудом, бо паступіў толькі на другі год, я б не даравала сабе. Нічога не маючы супраць гэтай дзяўчыны, я ўсё ж раіла ім пачакаць.

Часамі было мне крыху крыўдна, што вось яны шушукаюцца між сабою цэлымі гадзінамі, зачыненыя ў яго пакоі, а я сяджу ў хаце адна як кол. Але што ж, такі лёс маці, удавы, думалася мне. Сёлета летам яны вырашылі паехаць разам кудысьці адпачыць. Я непакоілася: „Глядзі, не нарабі глупстваў!“ — гаварыла я сыну. А ён мне на тое адказваў: „Мама, калі не нарабіў іх дагэтуль, то не нараблю і цяпер!“ Радасныя ехалі яны на мора. Пісалі адтуль лісты. Але пасля сталася нешта цалкам незразумелае. Я меркавала, што калі яны вернуцца з таго супольнага прабывання на курорце, шчаслівыя, закаханыя, як і раней, а мо і яшчэ больш, дык зараз жа будуць гаварыць аб тым, каб пажаніцца. А мой сын, прыехаўшы, пачаў сустракацца з іншымі дзяўчатамі. Ну, думаю, пакуль яна не вернецца з дому, хадзі, хадзі! Але ж вось пачалася вучоба, вярнулася Даротка, і ўсё заціхла. Заціхла ў сферы кахання, бо наогул то спакою я не маю. Дарота вельмі часта звоніць, а мой сын Валік не хоча нават падыйсці да тэлефона, гаворыць, што яго няма дома. Я бачу, што ён пачаў сустракацца з іншымі дзяўчатамі, надта сочыць за сваім знешнім выглядам і не мае ахвоты сустракацца з гэтай дзяўчынай. А Дарота сохне з кахання. Прыходзіла да мяне, плакала, гаварыла, што пасля Валіка на іншага глядзець не можа, што ён быў яе адзіным хлопцам. Была яна нават у майго старэйшага сына і там таксама скардзілася на Валіка. Ну, і што я магу зрабіць у такой сітуацыі? Як памагчы ім, ды й наогул ці варта памагаць? Майму сыну цяпер 22 гады. Я лічу, што, каб ажаніцца, ёсць у яго яшчэ дастаткова часу. Але што сказаць Дароце, калі яна ізноў прыдзе да мяне?

Надзя

Надзя! Калі Даротка ізноў прыдзе да цябе, скажы ёй тое, што і павінна сказаць больш вопытная жанчына. А менавіта тое, што каханне — гэта такі звер, які прыходзіць і адыходзіць, і няма на гэта ніякай рады. Сказаць ёй, каб занялася іншым хлопцам, можа гэта супакоіць яе. Скажы ёй, што абое яны цудоўныя, бо не пойдзеш супраць сынавага сэрца, але шчасце сваё могуць яшчэ знайсці ўпаасобку. Сілай сэрцу міл не будзеш. Можа ва ўсім тым, што здарылася, Дарота вінаватая яшчэ больш за Валіка?

Сэрцайка

ЦЫБУЛЬНЫ СУП (ПА-ФРАНЦУЗСКУ)

На паўкілаграма цыбулі трэба ўзяць 6 дэкаў маргарыну, 4 лыжкі мукі, соль, перац, 4-5 кавалкаў падсушанай белай булкі, 5 дэкаў жоўтага сыру, паўтара літра вады. Цыбулю нарэзаць скрылёчкамі і тушыць у маргарыне. Калі будзе мець залацісты колер, пасыпаць яе мукой і, не мяшаючы, пачакаць пакуль не падсмажыцца. Заліць кіпетнем і варыць пад пакрыўкай паўгадзіны. Хто любіць чысты суп, можа яго працадзіць праз нейлонавае сіта. Усё пасаліць і пасыпаць перцам. З булкі зрабіць грэнкі, пасыпаць іх цертым галандскім сырам, укінуць у суп і паставіць на 15 мінут у гарачую духоўку. Грэнкі і сыр будуць наверсе выглядаць як залацістая плеўка.

ЦЫБУЛЬНЫ СУП СА СМЯТАНАЙ

На 30 дэкаў цыбулі трэба ўзяць паўтара літра булёну, няпоўную лыжку мукі, шклянку смятаны, соль, цукар, зялёную пятрушку, зялёны ўкроп.

Цыбулю ачысціць, нарэзаць скрылёчкамі і зварыць у невялікай колькасці трошкі пасаладжанай і пасоленай вады. Калі яна стане цалкам мяккая, працерці яе праз сіта і спалучыць з булёнам. Муку размяшаць у невялікай колькасці халоднага булёну, уліць у суп, закіпяціць. Дадаць солі, цукру, уліць смятану, добра падагрэць. Перад падачай пасыпаць пасечанай зелянінай пятрушкі і ўкропам, падаваць з грэнкамі.

ПА-ЕГІПЕЦКУ

На 25 дэкаў цыбулі трэба ўзяць паўшклянкі алею, 3 лыжкі мукі, 1 літр булёну ці адвару з гароднiны, няпоўную шклянку зваранага рысу, шклянку смятаны, сок з палавіны лімона, соль, паўлыжачкі сцертай мушкатовай галкі (мускатнага арэха).

Цыбулю ачысціць і нарэзаць скрылёчкамі. Алей разагрэць у каструльцы, палажыць цыбулю і смажыць яе на малым агні, да таго часу, пакуль не стане яна празрыстая. Тады пасыпаць мукой і, мяшаючы, смажыць далей. Паступова даліваць булён і варыць разам 10 мінут. Тады палажыць у суп звараны рыс і яшчэ некалькі мінут паварыць. Зняць з агню, дадаць мускатны арэх, соль, лімонны сок і смятану.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ-ВЕР

Даражэнькі Астроне! Прысніліся мне такія страшныя сны, што прачнулася, уся ўспацелая.

Першы сон быў такі. Быццам бачу я дзіця-калеку. Але ў яго засталася толькі галава. І галава тая нейкая ненатуральная, як бы нейкі пластмасавы шарык чырвонага колеру. Гэтая галава, аднак, варочае вачыма і гаворыць. Адчыняю я дзверы, а галава стаіць за парогам. Думаю: Божа, як жа яно ўвойдзе, гэтае дзіця?! А яно ўзяло і пакацілася вельмі спрытненька, як шарык, у спальню. І вось я ўжо бачу, што гэтая галава надзелася на плюшавага мішку. І той мішка-цацка ідзе паволі сваімі нагамі. А мне зноў падумалася: як жа ж гэтая галава ўздзябурылася на таго мішку, у яе ж нават і рук няма...

А другі сон, які прысніўся мне ў адну ноч з гэтым першым, быў таксама кепскі, хаця не такі страшны. Было то якраз перад задушкамі, і мы збіраліся таксама ехаць на могілкі да родзічаў. І вось сніцца мне, быццам іду я на вёску да нашай бабкі. Але дарога мая якая! Здаецца мне, што бабуля жыве на нейкай выспе невялічкай, а я іду да яе па вадзе, а вада мутная такая, ногі гразнуць у балоце. Нарэшце дайшла я да яе хаты і ўвайшла на кухню. І бачу, што сцяна на кухні, памаляваная алейнай фарбай, вельмі брудная. Давай тады я яе мыць! Шарую-шарую, тру-тру, а бруд усё вылазіць наверх. Я ізноў падыходжу да гэтага мыцця і прачынаюся.

Анэта

Анэта! Сны твае прадвяшчаюць нядобрае. У першым сне, калі б прыснілася табе нармальнае здаровае дзіця, можна было б спадзявацца нейкай радасці. Табе ж, аднак, прыснілася нейкае хворае дзіця, наогул чорт ведае што — адна галава. Думаю, што радасць твая лопне, як мыльны пузыр.

Наконт другога сну магу толькі сказаць, што чакаюць цябе нейкія бруды, сваркі ці абгаворы. Вельмі кепска, калі сніцца мутная вада, а ты ж яшчэ ў бабчынай хаце мыла бруды, якія не хацелі адмывацца і ўсё вылазілі наверх...

Астрон

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Васьмікласнікі школы № 3 у Бельску на ўроку беларускай мовы.

ШТО ЧУВАЦЬ У БЕЛЬСКАЙ „ТРОЙЦЫ"?

Школа № 3 у Бельску. Гэтую вялікую гарадскую школу (1010 дзяцей) ніхто ў Бельску інакш не называе, як беларускай. І не дзіва. Усе 27 класаў, усе дзеці, пачынаючы ад другога класа, вывучаюць беларускую мову. А ахвотных вучыцца ў „тройцы" вельмі многа. Яшчэ толькі пачаўся новы навучальны год, а бацькі ўжо прыходзяць, каб запісаць дзяцей у школу ад наступнага верасня. Прыходзяць так рана, бо баяцца, што спозняцца, і школа набярэ ўжо поўны кампლект першых класаў. І ўсе добра ведаюць, што ў гэтай школе няма звольненых з беларускай мовы — вучацца ўсе дзеці. Калі хочаш вучыцца ў беларускай школе, падпарадкуйся яе законам.

Прычыны такога напору на беларускую школу напэўна розныя. Але адно пэўнае — у гэтай школе дзеці набываюць ахвоту вучыцца, пазнаюць смак у здабыванні ведаў, развіваюць свае таленты і ўмеюць прыемна праводзіць свой вольны ад заняткаў час. Вялікую ролю адыгрывае і высокі ўзровень навучання ў школе. 60 працэнтаў вучняў паступае ў беларускі ліцэй, а з іх кожныя двое з трох паступаюць у вышэйшыя навучальныя ўстановы. Гэта надзвычай вялікі працэнт вучняў, якія здабываюць вышэйшую адукацыю. Нават у маштабе краіны.

Школа рэгулярна займае вядучыя месцы ў прадметных алімпіядах. У мінулым навучальным годзе школа мела 10 лаўрэатаў і гэтым вынікам заняла першае месца. Падставовая школа з Саколкі, якая заняла другое месца, мела шэсць лаўрэатаў. Аб выніках школы ў агульнапольскіх прадметных конкурсах мы яшчэ напішам.

А пакуль што „тройцы" вельмі патрэбна гімнастычная зала. Калі разбудоўваўся школьны будынак некалькі гадоў назад у значнай ступені пры дапамозе бацькоў і бельскага грамадства, ваяводскія ўлады абяцалі ў недалёкай будучыні памагчы і з будовай гімнастычнай залы. Але грошай усё няма. Бацькі і дзеці назбіралі ўласнымі сіламі ўжо 20 мільёнаў злотых. Гэта нямала. І вельмі шкада было б, каб гэтыя грошы і гэтыя намаганні дзяцей, бацькоў і школы патанулі ў моры інфляцыі.

А пакуль што заняткі фізічнага выхавання ў школе адбываюцца ў калідоры. Як відаць на здымку.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Уладзімір Юрэвіч

БЕЛЫ СТРАХ

Лукашок любіў, калі бабуля давала яму жменю гароху. Ён не еў яго, бо не ведаў яшчэ смаку гароху. А не ведаў смаку, таму што не было яшчэ ўсіх зубоў, каб разжаваць гарошыну.

А гарошыны прыгожыя, кругленькія, але не аднолькавыя — адна гарошына меншая, другая большая, адна жоўтая, другая сіняватая, трэцяя зялёная, а чацвертая проста белая.

Вось і сядзіць Лукашок за сталом, перабірае гарошынкі, пераганяе з аднаго канца стала на другі. Яму вельмі падабаецца што ледзь дакранешся пальчыкам — і пакоціцца гарошына, не дагоніш. А даганяць трэба, бо гарошыны пападаюць долу, і тады бабуля будзе сварыцца. Яна нават прымусіць Лукашка пазбіраць іх усе да адной з падлогі, дастаць і тыя, што пазакачваліся пад крэсла, пад шафку з пасудай, пад пліту. І калі ўсё чыста пазбірае, тады бабуля пахваліць Лукашка, назаве яго малайцом, пацалуе ў галоўку і дасць смачную цукерку.

Калі бабуля ўбачыць, што Лукашок узяў гарошыну ў рот, адразу прыкрыкне:

— Выплюнь, у рот нельга браць. Праглынеш незнарок і тады будзе жывот балець. Прыйдзе белы страх і прыпіша ўколы, а ўколы балючыя.

Белым страхам бабуля называла доктара, бо ён заўсёды ў белым халаце.

Не дазваляе бабуля ў рот браць, дык Лукашок пачаў гарошыны ў нос запіхваць. І так налаўчыўся — запіхне, паветра пацягне, а тады чхне, і гарошына вылятае, як з пісталета выстрэльвае. Весела Лукашку, рагоча, аж заходзіцца.

І вось аднойчы засунуў Лукашок гарошыну, мусіць, меншую за іншыя, чхаў, чхаў каб яна выскачыла, — нічога не выйшла.

— Чаго ты разачхаўся? Наседзеўся пад акном... — Бабуля памацала Лукашкоў лоб. — На во, збяры гарошыны ў місачку. я намачу, а заўтра гарохавую поліўку звару, смачная будзе.

Лукашок паслухаўся, сабраў гарошыны ў місачку, аддаў бабулі. А сам пайшоў у пакой дастаў кубікі і ўзяўся будаваць дом. Але чхаць не пераставаў. Пад вечар і зусім засумаваў хлопчык. Заслязіліся вочы. Памералі тэмпературу — нармальная. Прыйшла мама з работы і пачала распытваць:

— Галоўка не баліць? А жывоцік? А пальчыкі не ломіць? Не, не грып гэта, — супакоіла мама.

Неўзабаве прыходзіць тата і зноў тыя ж роспыты.

Лукашок злуецца, капрызіць. Урэшце зусім расплакаўся. Ледзь спаць уламжылі.

Спаў Лукашок неспакойна.

(Працяг на стар. 10)

Прапаную змясціць гэты матэрыял у „Зорцы". Думаю, што і дзецям, і настаўнікам будзе цікава і карысна даведацца пра Ю. І. Крашэўскага, польскага пісьменніка і гісторыка, і з „беларускага боку". Ёсць нямала польскіх пісьменнікаў, пра якіх нашыя дзеці ведаюць толькі з урокаў польскай мовы. А тыя ж пісьменнікі былі цесна звязаны і з беларускай культурай.

Мікола Сахарэвіч

Ю. І. КРАШЭЎСКІ; ЯКОГА НЕ ВЕДАЕМ

Многія з нас з урокаў польскай мовы памятаюць Юзафа Ігната Крашэўскага (1812—1889) як пісьменніка, які ў сваіх творах вядзе разважанні пра гісторыю польскага народа. Мабыць, мала хто не чытаў яго „Старой байкі". Ахвотна чытаюцца і іншыя аповесці пісьменніка: „Ярына", „Астап Бандарчук", „Хата за вёскаю", „Ярмола", „Саскія астанкі" і іншыя.

Аднак не менш важнае месца ў жыцці Ю. Крашэўскага займала яго зацікаўленне гісторыяй Беларусі і яе народнымі звычаямі. І не дзіўна гэта, бо Беларусь была яму роднаю, была зямлёю яго бацькоў. Змалку Язэп-Ігнась выхоўваўся тут жа, непадалёк ад Беласточчыны, у вёсцы Доўгае каля Пружанаў (на ўсход ад Белавежскай пушчы). Вучобу сваю пачаў ён таксама на Беларусі, у мястэчку Свіслач над адназначнай рэчкаю. Затым вучыўся на паўднёвым Падляшшы — у Белай, а потым і ў Любліне, а ў 1829 годзе паступіў у славуты Віленскі універсітэт на кафедру літаратуры. Ужо ў тыя гады ў маладога студэнта праяўляецца зацікаўленне гісторыяй абодвух народаў. Любоў да гісторыі, любоў да свету не пакідае Ю. Крашэўскага да апошніх дзён. Асабліва палюбіў ён сваю родную Беларусь. Неаднойчы ён падаваўся ў вандроўкі ды запісваў свае назіранні. Такім вось чынам узніклі яго „Успаміны Палесся, Валыні і Літвы", нарыс пра старажытны куточак нашай зямлі „Пінск і Піншчына" (1837 г.). Пісьменнік працаваў таксама над гісторыяй Вільні — старадаўняй сталіцы Вялікага княства Літоўскага і апісаннем Барысаўскага павету каля Мінска.

У сваіх даследаваннях Крашэўскі кіраваўся таксама на Буг — у Брэст. А адсюль ужо, як вокам кінуць, і на Падляшша. І вось наш вучоны, пераправіўшыся праз Буг, едзе з Брэста ў старажытны Кодань — пасад ваяводы Яна Сапегі (дзе і па сённяшні дзень стаіць ім узведзеная ў пачатку XVI стагоддзя гістарычная царква св. Духа). Пад уражаннем пабачанага тут Крашэўскі піша нарыс „Кодань над Бугам". Успомніце пра гэта, калі адправіцеся ў падарожжа надбужанскім шляхам, што вядзе праз Кодань у манастыр у Яблачыне. З Кодані Крашэўскі паехаў у Белую-Падляшскую ды напісаў неўзабаве нарыс „Белая на Падляшшы". Несумненна, што ён у сваіх рамантычных гісторыка-этнаграфічных вандроўках гасціў і на паўночным Падляшшы — нашай Беласточчыне.

Усюды, куды толькі ні падаваўся, знаходзіў Крашэўскі бачныя сляды гісторыі: замкі, гарадзішчы, святыні, курганы і займаўся іх археалагічным даследаваннем. Юзаф Крашэўскі быў сапраўды „чалавекам у дарозе". Хоць і яго лёс быў няпростым, але свае вандроўныя захапленні аўтар „Старой байкі" здолеў перанесці праз усе нягоды, а ў час свайго першага падарожжа Крашэўскі пазнае сваю будучую жонку Сафію.

Крашэўскі любіў гісторыю і людзей, якія тварылі дабро ў ёй. Ганіў тых, хто ганьбаваў імя чалавека, робячы насмешку над гісторыяй. Ён, пісьменнік і вучоны, цаніў сваю працу, разумеючы, якое багацце можа даць людзям. І ён не змарнаваў таго багацця. Пакінуў нашчадкам велізарную навуковую і літаратурную спадчыну, якая можа складаць 600 салідных тамоў.

Мікола Сахарэвіч

ВЯСЁЛЫ КУТОЧАК

* * *

Лекар да пацыента:

— Вы маглі б памыцца, ідучы да доктара.

— Пэўна, што мог бы, — адказвае пацыент, — але я думаў, што вас будзе цікавіць маё нутро.

* * *

— Ну, Пеця, што ты ўжо ўмееш па-англійску? — пытаецца дзядзька.

— Многа, — кажа Пеця. — Ужо ведаю, як сказаць „добры дзень" і „калі ласка".

— Сапраўды, многа. Ты ж гэтага нават па-беларуску не гаворыш!

ПІШУЦЬ ШКОЛЬНІКІ

ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Мы з'яўляемся вучнямі чацвертага класа Пачатковай школы ў Чыжах. У нашым класе 25 вучняў — 12 дзяўчатак і 13 хлопцаў. Паходзім з розных вёсак: Шастакова, Збуча, Чыжоў, Мора, Лядаў, Койлаў, Асоўкі і Падрэчан.

Наша школа вялікая і прыгожая. Мы ахвотна вывучаем беларускую мову. На ўроках мы часта чытаем „Зорку" і „Вясёлку". Найлепшымі вучнямі ў нашым класе з'яўляюцца: Агнешка Ярошук, Івона Конах, Эмілія Місеюк і Марцін Бадрыцкі. Прыемна мінае нам час у школе.

Вучні чацвертага класа. Чыжы.

(Працяг са стар. 9)

БЕЛЫ СТРАХ

Дыхаў цяжка, соп праз нос няроўна, усё хапаў паветра ротам. „Ці не запаленне ў яго лёгкіх?" — занепакоілася сярод ночы маці і кінулася да тэлефона, каб выклікаць „хуткую дапамогу". Памералі тэмпературу — нармальная.

Тады тата зглядзеў, што ў Лукашка нос у адзін бок пабольшаў. Дакрануўся — хлопчык у плач. А нос такі распух.

Дачакаліся раніцы. Снедаць Лукашок не стаў, усё прыкладваўся галоўкай на маміну руку. Выклікалі таксі, хуценька апрануліся — і ў паліклініку.

— Сядайце і чакайце, — сказала сястра. — Вас паклічуць.

Лёгка сказаць, чакайце, калі навокал увесь час белы страх снуе — ходзяць узад-уперад дактары, подбегам за імі сёстры... І ўсё ў белым адзенні.

Калі маму з Лукашком паклікалі ў кабінет, дзе ўсё навакол зіхацела ад чысціні і святла, хлопчык аж зажмурыўся.

Мама прысела ля століка, трымаючы Лукашка на каленях. На століку было шмат розных бліскучых пруточкаў, шчыпчыкаў, шкляначак. Доктар надзеў на галаву бліскучае люстэрка з дзірачкай пасярэдзіне, узяў у рукі шчыпчыкі. Навёў зайчыкам святло на нос і пытаецца:

— Як цябе завуць?

— Лукасок, — адказаў хлопчык.

— Што ж ты, Лукашок, загнаў у свой насок, га? Не ведаеш? А мама ведае? Таксама не. Ну, і мы не ведаем. Вось дастанем, тады даведаемся... Мама, пакіньце нам яго на некалькі хвілін. Не хвалюйцеся, рэзаць нічога не будзем, пастараемся дастаць. Нейкі шарык там, ці не пластмасавы...

Мама перасадзіла хлопчыка на калені сястры і выйшла. Сястра прытуліла Лукашка да сябе, а ногі заціснула між сваіх ног так, што не вырвешся. Галоўку адкінула назад.

— Далёка не трэба, — сказаў доктар. — Вось так... Паспрабуем узяць, — гаворыць, гаворыць, а сам робіць ужо штосьці тэба.

— Ой! — ускрыкнуў Лукашок, намагаючыся вырвацца з абдымкаў сястры. Але не выйшла. Заліўся плачам, расслабіўся, і тут з носа выкаціўся шарык, трохі акрываўлены.

— Нічога, нічога, — суцяшае доктар, — маладзец. Ты сапраўдны мужчына, але чаму гарох вырашыў носам дзяўбсці, як певень?.. Гарошына засела... набрыняла... Яшчэ трохі — і без аперацыі не абышлося б...

Увайшла мама, і Лукашок ручкамі пацягнуўся да яе. Яму стала зноў лёгка дыхаць, нібы на свет нанова нарадзіўся.

— Усё абышлося добра. Страшнага нічога няма... Ваш сын перабліытаў трохі, і замест таго, каб гарошыну пакласці ў рот, запхнуў яе ў нос... Яна там размокла, набухла... Ну, яшчэ суткі, магла пусціць карэньчык, а там і вырасці ў Пакапігарошка. Давялося б хлопчыку імя мяняць і ўраджай гароху збіраць... — усміхаецца доктар.

Ён бярэ пакладзеную на марлечку гарошыну, паказвае яе Лукашку:

— Вось бачыш, што ты насеяў у носе, дарагі мой сейбіт?

Не паспеў доктар дагаварыць, як Лукашок з усяго размаху стукнуў доктара знізу па руцэ, у якой трымаў здабытую з носа гарошыну. Яна паляцела долу. А хлопчык радасна зарагатаў.

Засмяяўся і доктар, разумеючы дзіця. Толькі маці адчула няёмкасць.

(У скарачэнні)

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

БССР, 213826, Магілёўская вобл., г. Бабруйск, вул. Камсамольская, 21. Кавалевіч Жане (16 гадоў).

* * *

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. Карбышэва, 3, кв. 21. Багдановіч Лідзе (13 гадоў).

* * *

Украинская ССР, 245460, Сумская обл., г. Тростянец, пер. Славгородский, Кулибаба Наташа (14 гадоў).

* * *

Молдавская ССР, 279200, г. Бельцы, ул. К. Маркса, 7, кв. 19. Давиденко Светлане (12 гадоў).

* * *

СССР, 346555, Ростовская обл., г. Шахты, пос. Майский, ул. Келдыша, 3а, кв. 8. Макеевой Инне (10 гадоў).

* * *

СССР, 396131, Воронежская обл., Панинский район, с. Дмитриевка. Даманиной Лене (14 гадоў).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 7, к. 2, кв. 32. Дзяніс Хмялеўскі. 3 клас.

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

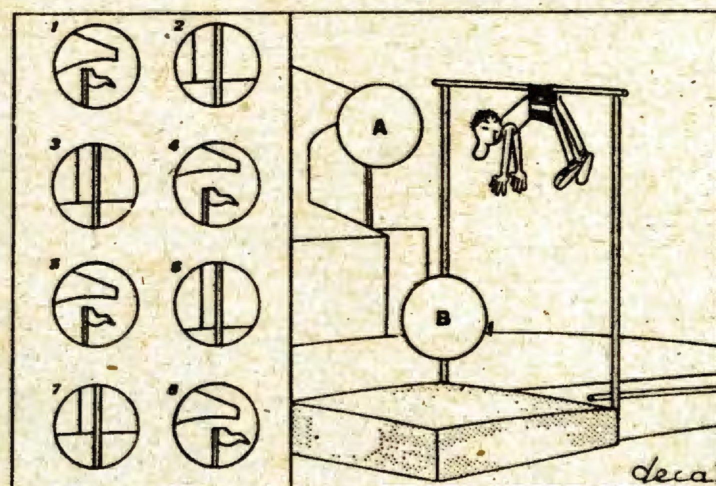

На малюнку бачыш дзве круглыя дзіркі — А і В. Да кожнай з іх ёсць толькі адна правільная латка з васьмі пададзеных. Знайдзі іх.

(„Пломіо")

„Ніва" 3.XII.1989 г. Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1. „Зорка"

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 1 XII 1989
PROGRAM I

8.35 Domator — Nasza poczta, Każda mama szyje sama
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „W biegu" — polski film fab.
10.45 Domator — Szkoła dla rodziców
13.30 TTR s. I Matematyka — Właściwości funkcji liczbowych
14.00 TTR s. I Spotkania z literaturą — Literatura polska XVII wieku
15.10 W szkole i w domu
15.30 NURT — Problemy zdrowia współczesnego człowieka
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Rambit — teleturniej dla młodych widzów
16.50 Okienko Pankracego
17.15 Teleexpress
17.30 Sport
17.55 „Druga strona obrazu" — film dok.
18.25 Od „A do Z"
18.45 Weekend w „Jedynce"
19.00 Dobranoc
19.10 Monitor Rządowy
19.30 Wiadomości
20.05 „Goryl, czyli ostatnie zadanie" — film TP
21.00 Sport
21.10 Kontrapunkt
21.40 „Pojedynek" — widowisko baletowe TV ZSRR
22.30 DT — Echa dnia
22.50 „Czy łatwo być młodym?" — radz. film fab.

PROGRAM II

17.30 Wzrockowa lista przebojów Marka Niedźwieckiego
18.00 Program lokalny
18.30 Reportaż
18.50 Za chwilę dalszy ciąg programu
19.30 Dookoła świata: „W Nikaragui"
20.00 Tele-Dziewiątka
20.50 Antyczny świat. prof. Krawczuka
21.30 Panorama dnia
21.45 Kino antypodów: „Człowiek kina" — austral. film obyczajowy
23.20 Komentarz dnia

SOBOTA 2 XII 1989
PROGRAM I

7.00 TTR s. III Matematyka — Elipsa
7.30 TTR s. III Historia — Wystrzał Aurory
8.00 Tydzień na działce
8.20 Na zdrowie
8.55 Program dnia
9.00 „Drops" — magazyn dla dzieci i młodzieży oraz film z serii „Jelonek" (4)
10.30 DT — Wiadomości
10.40 „Po lat tysiącu" — film dok.
11.25 Azymut
11.55 Laboratorium — Bańka mydlana
12.25 Telewizyjny koncert życzeń
12.55 Szkoła mistrzów
13.10 Telewizyjny teatr prozy: I. Gonczarow — „Obłomow"
15.05 Filmy o miłości: „Rozwodów nie będzie" — pol. film fab.
16.40 „Flesz" — magazyn muzyczny
17.15 Teleexpress
17.30 „Polska walcząca 1939—1945"
18.30 Butik
19.00 Dobranoc
19.10 Z kamerą wśród zwierząt — Poczta ZOO
19.30 Wiadomości
20.05 „Alarm w Table Rock" — western USA
21.40 Sport
22.00 Tydzień w polityce
22.10 „Well" — program rozrywkowy
23.00 Telegazeta
23.10 Kino sensacji: „Dziewczyna z reklamy" — film USA

PROGRAM II

14.00 „Bariery"
14.25 Blok programów oświatowo-wychowawczych
16.25 Studio Sport
17.00 Koncert
18.00 Program lokalny
18.30 Wielka gra — teleturniej
19.30 Program publicystyki kulturalnej
20.00 Koncert fortepianowy I. F. Dobrzyńskiego
21.00 Muzyka i polityka: „Czerwone maki"
21.30 Panorama dnia
21.45 „Bogate biedactwo, czyli historia życia Barbary Hutton" (4) — serial ang.
22.35 Jacek Stwora — Co jest za tym murem? (6)
22.55 Komentarz dnia

NIEDZIELA 3 XII 1989
PROGRAM I

7.00 Witamy o siódmej
7.20 Notowania
7.45 Po gospodarsku
8.15 Tydzień
9.00 Teleranek oraz film z serii: „Janka" (11)
10.30 DT — Wiadomości
10.35 „Jim Henson przedstawia świat teatru lalkowego" — film dok. prod. ang.
11.25 Kraj za miastem
11.55 Teatr dla dzieci: „Chodzi, chodzi baj po świecie"
12.35 Telewizyjny koncert życzeń
13.20 Sportowa niedziela
14.05 „Morze" — magazyn
14.25 „Pieprz i wanilia": „Z wiatrem przez świat — Chrzest na morzu"
15.10 Antena
15.35 „Panna dziedziczka" — serial brazyl.
17.15 Teleexpress
17.30 Telewizyjny Teatr Rozmaitości: A. Niedoba — „Pakamera"
18.40 Program rozrywkowy
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Tanamera" (7 — ost.) — serial ang.
21.10 „7 dni — świat"
21.40 Sport
22.20 Premiery po latach: „Początek dekady", „Pamiętamy"

PROGRAM II

9.15 Przegląd tygodnia dla niesłyszących
9.50 Film dla niesłyszących: „Tanamera" (7 — ost.)
10.50 Magazyn lotniczy
11.20 Lokalny koncert życzeń
11.45 „Jutro poniedziałek"
12.15 Powitanie
12.20 PKF
12.30 Kino familijne: „Złodziej" — film ang.
13.25 100 pytań do...
14.05 Aktualności kulturalne
14.20 „Polacy" — film dok.
15.00 Podróże w czasie i przestrzeni: „Wędrówki ludów nad Pacyfikiem" (5) austral. serial dok.
16.00 Być tutaj — gawęda prof. Wiktora Zina
16.15 Zbliżenia, czyli to i owo o filmie
17.00 Studio Sport
17.30 Bliżej świata
19.00 Publicystyka
19.30 Galeria „Dwójki" — Antoni Kowalski
20.00 Studio Sport
21.00 Piosenka, poezja
21.30 Panorama dnia
21.45 „Wojna i pamięć" — serial USA
22.45 Akademia wiersza
22.50 Komentarz dnia

PONIEDZIAŁEK 4 XII 1989
PROGRAM I

13.30 TTR s. I Chemia — Roztwory
14.00 TTR s. I Biologia — Budowa i funkcje liścia
14.30 Telewizyjny Kurs Rolniczy — Bobik
15.00 Powtórka przed maturą: Spór o ocenę II Rzeczypospolitej
15.30 NURT — Rozmowy o kulturze
16.20 Program dnia
16.25 „Luz" — program nastolatków
17.15 Teleexpress
17.30 Gorące linie
17.55 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Sycylia Grecka" — film dok. prod. belg.
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 W Sejmie i w Senacie
19.30 Wiadomości
20.05 Teatr Telewizji: Artur Schnitzel — „Anatol"
22.00 Sport
22.10 Program rozrywkowy
23.10 DT — Echa dnia
23.30 Język francuski (7)

PROGRAM II

16.55 Język angielski (8)
17.25 Program dnia
17.30 Antena „Dwójki" na najbliższy tydzień
17.45 Ojczyzna — polszczyzna
18.00 Program lokalny
18.30 Czarno na białym — Przegląd PKF
18.55 Program publicystyki kulturalnej
19.30 Muzyka i malarstwo polskie w Waszyngtonie
20.00 Auto-Moto Fan-Klub
20.40 „Morze Białe nie jest białą plamą" — film radz.
21.15 Gawędy Juliusza Lubicz-Lisowskiego
21.30 Panorama dnia
22.00 Biografie: „Rubens — malarz i dyplomata" — film prod. belg.
22.50 Komentarz dnia

WTOREK 5 XII 1989
PROGRAM I

8.35 Domator — Rady na życzenie, Kuchnia domowa
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Pieniądz" (3) — serial franc.
10.00 Domator — Rady na życzenie
11.10 Historia, kl. I lic. — Między Bizancjum a Rzymem
12.00 Spotkania z literaturą, kl. IV — J. Ch. Andersen „Królowa śniegu"
13.30 TTR s. III Fizyka — Fale elektromagnetyczne cz. II
14.00 TTR s. III Biologia — Mechanizm dziedziczności
14.30 Telewizyjny Kurs Rolniczy — Buraki pastewne
15.00 Powtórka przed maturą: Spotkania z literaturą — Bohater w utworze A. Mickiewicza
15.30 Kim być? — decyzje 15-latków
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla dzieci: „Tik-Tak"
16.45 „Cudowna podróż" — serial anim. prod. austriackiej
17.15 Teleexpress
17.30 „Spojrzenia"
17.55 Klinika Zdrowego Człowieka
18.15 System
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Program publ.
19.30 Wiadomości
20.15 „Pieniądz" (3) — film franc.
21.50 Sport
22.00 Leksykon polskiej muzyki rozrywkowej — „S"
22.55 DT — Echa dnia
23.15 Język rosyjski

PROGRAM II

16.55 Język angielski (38)
17.25 Program dnia
17.30 Klub ludzi z przeszłością
18.00 Program lokalny
18.30 Program redakcji katolickiej
18.50 Studio „Solidarność"
19.30 Studio Sport
20.00 Non stop kolor: „Człowiek, który zastrzelił Johna Lennona" — film dok. prod. ang.
21.00 W kręgu sztuki: „Dzieje fotografii" (9) — serial dok. ang.
21.30 Panorama dnia
21.45 „Karczma na bagnach" — film polski
22.55 Komentarz dnia

ŚRODA 6 XII 1989
PROGRAM I

8.05 Poznaj swój kraj: „W dolinie białych skał"
8.35 Domator — Nasza poczta, Kuchnia domowa
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „On, ona i dzieci" — film obycz. prod. radz.
10.40 Domator — Przyjemne z pożytecznym
12.00 Spotkania z literaturą — Najukochańsza Mamo moja...
12.50 Fizyka — Bezwładność
13.30 TTR s. I Fizyka — Praca i energia cz. I Moc
14.00 TTR s. I Mechanizacja rolnictwa — Budowa i działanie silników i zapłonu
14.30 Telewizyjny Kurs Rolniczy — Buraki cukrowe — agrotechnika
15.00 Współczesna genetyka, kl. I—IV lic. Organizacja materiału genetycznego
15.30 NURT — Człowiek i jego świat wartości
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: „Latający Holender"
16.50 Dla dzieci: Wyprawy prof. Ciekawskiego
17.15 Teleexpress
17.30 Sensacje XX wieku
17.55 Telewizyjny Informator Wydawniczy
18.15 Dawniej niż wczoraj
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Oferty „Pegaza"
19.30 Wiadomości
20.05 Akademia filmowa: „Gospodarz stadniny" — film fab. prod. węg.
21.40 Sport
21.50 Kiryl Bułyczow — „Swojskie spotkania III stopnia"
22.45 DT — Echa dnia
23.05 Język angielski (8)

PROGRAM II

16.55 Język francuski (8)
17.25 Program dnia
17.30 „A B C" — teleturniej językowy
18.00 Program lokalny
18.30 Program rozrywkowy
18.50 „Hotel Zacisze" (8) — serial ang.
19.30 „Laos" — program dok.
20.00 Klucz do nowej muzyki — O twórczości Eugeniusza Knapika
21.00 Ze wszystkich stron
21.30 Panorama dnia
21.45 „W labiryncie" — serial TP
22.15 „Telewizja nocą"
23.00 Komentarz dnia

CZWARTEK 7 XII 1989

PROGRAM I

8.35 Domator — Nasza poczta, Kuchnia domowa
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Glina z wyższych sfer" (10 — ost.) — serial krym. ang.
10.20 Domator — To się może przydać
11.10 Z naszych dziejów — Nad Wisłą w XVI wieku
12.50 Spotkania z literaturą, kl. I lic. M. Rej — ojciec literatury polskiej
13.30 TTR s. III Produkcja roślinna — Pielęgnacja i zbiór zbóż
14.00 TTR s. III Produkcja zwierzęca — Żywienie i użytkowanie kur nieśnych
14.30 TKR — Zbiór buraków cukrowych
15.00 Rytmy ciała
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: „Kwant" oraz film z serii „Świat, w którym żyjemy"
17.15 Teleexpress
17.30 „Patrol" — wojskowy magazyn publ.
17.55 „Przed 2000 rokiem" — film dok.
18.25 Magazyn katolicki
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 „Teraz" — tygodnik gospodarczy
19.30 Wiadomości
20.05 „Glina z wyższych sfer" (10 — ost.) — serial krym. prod. ang.
21.00 Sport
21.10 „Pegaz"
21.55 Plus-minus — program publ.
22.25 Goście Festiwalu — Karlshamn 89
23.00 DT — Echa dnia

PROGRAM II

16.55 Język rosyjski (8)
17.25 Program dnia
17.30 Skarby kultury polskiej: „W Nieborowie"
18.00 Program lokalny
18.30 Wszystko, co nasze — Tradycja
19.00 Magazyn „102"
19.30 Zielone kino: Filmowa pracownia Karola Marczaka
20.00 Wielki sport
21.00 Ekspres reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 „Czerwoni" (cz. 1) — film fab. prod. USA
23.20 Komentarz dnia

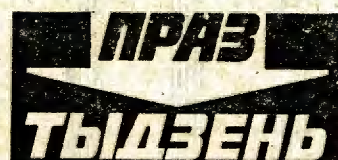

Чарнобыльскі шлях — карэспандэнцыя з Мінска ● Юбілей Ваяводскай педагагічнай бібліятэкі ● Размова з Юрыем Лабынцавым, даследчыкам беларускай гісторыі і культуры ● Успамін пра Віктара Ярмалковіча ● Новыя аб'екты ў Белавежы ● Сэрцайка аб джэнтльменах ● Крыжаванка.

НІЎКА

РАСТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК „НІЎКІ“

Зборнае — ягады і грыбы.
Згуба — сліна.
Здараўяка — лекар.
Здымнік — фатограф.
Зімародак — народжаны зімой.
Злажыць — кепска існаваць.
Злюдзей — варвар.
Злыдзень — сутачны крызіс.
Значок — важны чалавек.
Зносіны — пацалунак эскімосаў (насамі).
Зубадзёр — дэнтыст.
Зялёнка — трава або салата.
Зямлянін — той, хто працуе ў сельскай гаспадарцы, селянін.
Ігліца — краўчыха.
Іголка — раздзетая.
Індык — жыхар Індыі.
Індыя — хлеў для індыкоў.
Кабачок — малы вяпрук.
Кавалак — густы напітак з кавы.
Кавалер — любіцель кавы.

„Ядань“

КАМПЕНСАЦЫЯ

Праз вёску праязджала грузавая машына і збіла сабаку. Шафёр затармазіў, выйшаў з кабіны і падышоў да пакалечанай жывёліны. Тут жа прыбегла гаспадыня, стала лаяць шафёра і галасіць на ўсю вёску:

— А што ж мне беднай цяпер рабіць без Бобіка?! Хто ж панадворак пільнаваць будзе, хто ж на чужых забрэша?!

Збянтэжаны шафёр аслупянеў спачатку, а праз нейкі час адазваўся:

— Т-то м-можа я-я якосьці с-скампенсую гэтую с-с-страту?

— О! Глядзі ты яго! — закрычала жанчына. — Ледзь слова патрапіць вымавіць, а мой жа Бобік брахаў без перапынку!

Язэп Карпюк

У ЛЯСНЫМ РЭСТАРАНЕ

— Калі ж ты абслужыш, нарэшце, Пятроўна? —
разгневаны Заяц спытаў у Лісы.
— Цвярозых Мядзведзь прыказаў абслугоўваць,
а ты ж у нас, Зайка, „касы“.

Васіль Гедзька

АФАРЫЗМЫ

Заўсёды любім тых, хто намі захапляецца, але не заўсёды любім тых, якімі мы захапляемся.

*

Рыса светлых розумаў — выказаць многае ў некалькіх словах, рыса пасрэдных — у многіх словах не сказаць нічога.

*

Той, хто думае, што абыдзецца без усяго свету, моцна памыляецца; але хто думае, што свет без яго не можа абысціся, памыляецца яшчэ мацней.

*

Мы павінны здзіўляцца толькі таму, што можам яшчэ здзіўляцца.

Францс Дэ Ларашфуко

КАЛІ-НЕБУДЗЬ

Калі-небудзь усё будзе інакш...

Я перастану іграць на нервах жонкі, і сын зразумее, што ў некаторых пытаннях я ўсё ж маю рацыю...

Калі-небудзь я кіну курыць і не вазьму ў рот ні кроплі спіртнога.

Я не буду ездзіць на рыбалку, хадзіць на футбол і пераключаць тэлевізар на хакей, калі цешча глядзіць „Клуб падарожнікаў“.

Калі-небудзь я не прайду міма бабуль, не павітаўшыся з імі, а таксама не абзаву паскуднай скацінай суседаву кошку...

Я перастану спазняцца на работу, назаляць прадаўцу, правяраючы рэшту, і ніколі не сяду ў пустым тралейбусе на месцы, прызначаныя для пасажыраў з дзецьмі і інвалідаў... Калі-небудзь...

І тады хто-небудзь усё ж скажа: „А ў прынцыпе нядрэнны быў чалавек. Пухам яму зямля!“.

Ігар Кляпец
(„Вожык“ № 15/89)

— Як толькі ўвойдзе мой муж, рабі „тык-так“.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ОЙ, ДА ІШЛІ ХЛОПЦЫ З ЯРМАРКІ

(народная)

Ой, да ішлі хлопцы з ярмаркі,
Ой, да ізрубілі яблыньку.
Вой-да, вой-да, вой-да, во-ха-ха,
Ой, да ізрубілі яблыньку.

Ой, да ізрубілі яблыньку,
Ой, да пасадзілі грушачку.
Вой-да, вой-да, вой-да, во-ха-ха,
Ой, да пасадзілі грушачку.

Ой, да пасадзілі грушачку,
Ой, да на дзявочу душачку.
Вой-да, вой-да, вой-да, во-ха-ха,
Ой, да на дзявочу душачку.

Ой, да расці, груша садова,
Ой, да гуляй, дзеўка малада.
Вой-да, вой-да, вой-да, во-ха-ха,
Ой, да гуляй, дзеўка малада.

Ой, да гуляй, дзеўка малада,
Ой да ці ты пойдзеш за мяне?
Вой-да, вой-да, вой-да, во-ха-ха,
Ой, да ці ты пойдзеш за мяне?

— Ой, да за цябе я не пайду,
Ой, да я казачаньку люблю.
Вой-да, вой-да, вой-да, во-ха-ха,
Ой, да я казачаньку люблю.

Умерана ♩=88
Соло
Ой, да і- шлі хло-пцы з я- рма- ркі, ой, да і- зру-бі- лі
Хор
я- бль- ньку. Вой — да, вой — да, вой — да,
во — ха — ха, ой, да і- зру-бі- лі я- блы- ньку.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі“).

„Niwa“
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41, 210-33.

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku.

Warunki prenumeraty pocztowej na 1990 r.:

1. Prenumeratę pocztową (z dostawą do domu) zamawiać mogą mieszkańcy wsi. osad oraz miasteczek w których nie ma Oddziałów RSW a także osoby niepełnosprawne. bez względu na miejsce zamieszkania.
2. Wpłaty na tę prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe oraz doręczyciele.
3. Podstawowym okresem przyjmowania prenumeraty pocztowej jest kwartał
4. Termin wpłat na prenumeratę pocztową na II kwartał 1990 r. upływa 20 lutego 1990 r. włącznie
5. Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 3.250 zł + 1200 zł za doręczanie.
6. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę jest większa o 100% i przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne Wpłaty przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch“ Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw Warszawa. ul. Towarowa 28 Nr. konta PBK XIII Oddział Warszawa 370044-1195-139-11.

Mieszkańcy miast mogą zamawiać prenumeratę indywidualną poprzez Oddziały RSW w następujących formach:

- prenumerata instytucjonalna (w zakładach pracy).
- rezerwacja w tzw. teczkach (we wszystkich kioskach).
- prenumerata własna RSW (w wytypowanych kioskach).

Zam. 1698/89. Nakład 3.300. T-2.